
JURISPRUDENCIA

Decisiones del Tribunal Supremo de la Signatura Apostólica

Sectio Prima

16/

DE IURE PARTIS CONVENTAE COGNOSCENDI LIBELLUM

Facti species.—Martha, anno nondum elapso a matrimonii celebratione, virum deseruit et a Tribunali Vicariatus Urbis declarationem nullitatis sui matrimonii petiit «ex capite, vis et metus actrici incussi, necnon ex capite exclusionis boni proles et sacramenti ex parte actricis».

Libello admissio et Collegio Iudicum constituto, Mauritius, vir eius conventus, citationem recepit ad dubium concordandum sub hac formula: «An constet de nullitate matrimonii, in casu». Patronus tamen viri conventi statim petiit ut «anteriormente alla contestazione della lite, sia autorizzato ad esaminare gli atti della causa e principalmente il libello della parte attrice», cum ipse petitum et causam petendi ignoret.

Tribunal denegavit partem conventam habere ius cognoscendi libellum ante litis contestationem, ideoque iteravit citationem. Sed conventi patronus citationis schedam accusavit nullitatis, quia non indicat ob quam causam conveniatur, ut praescribit can. 1715, § 1.

Tunc Iudex Instructor dubii concordantiam suspendit et omnia acta Collegio Iudicum tradidit, ut quaestionem praeiudicalem definiret. Actis attente inspectis, die 8 septembris 1969 Collegium decretum tulit, quo denegat convento ius cognoscendi libellum ante litis contestationem, ideoque validam declaravit citationem ad dubium concordandum.

Conventus non acquievit, sed provocavit ad Tribunal Appellationis Vicariatus Urbis. Die 19 ianuarii 1970 «ex officio» concordatum est dubium sub sequenti formula: «An decretum Tribunalis primae instantiae Vicariatus Urbis diei 8 septembris 1969 confirmandum vel infirmandum sit».

Peracto instructoriae supplemento, die 4 maii 1970 Collegium Iudicum edixit decretum appellatum interlocutorium esse et vim definitivae nec substantialiter nec processualiter habere, ideoque interpositam appellationem contra illud admitti non posse ad normam can. 1880, n. 6º CIC, salvo tamen iure cummulandi appellationem adversus decretum interlocutorium cum appellatione a sententia definitiva.

Tertia igitur viri conventi citatione facta, qua petitum et causa petendi sat clare exprimuntur, comparuit quidem eius patronus, at litis contestationi sese opposuit, eamque subsignare recusavit, cum nondum vidisset actricis libellum. Citatus sub comminatione declarationis contumaciae ad examen subeundum, vir conventus recusavit se coram iudice instructore sistere, «donec suis iuribus restitutus fuerit, et certior factus actionis contra ipsum propositae».

Interim, die 17 iulii 1970 patronus viri conventi recursum interposuit ad Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal ad normam art. 93 **Normarum Specialium**, as-

serens «ex denegata cognitione libelli convento facta, funditus deleri contradictorium et iura defensionis quae, ipsa lege naturali dictante, sunt ad substantiam processus».

Quaeritur ergo: «An in causis matrimonialibus pars conventa ius habeat per se vel per suum procuratorem cognoscendi libellum partis actricis ante vel saltem in sessione pro litis contestatione».

In iure et in facto.—Libellus, quo causa matrimonialis introducit, praeter alia, haec tria exprimere debet: 1) **petitum**, idest, ut iudex matrimonii nullitatem declaret; 2) **causam petendi**, idest caput nullitatis, quod potest esse impedimentum dirimens non dispensatum, vitium ex parte consensus vel defectus ex parte formae; 3) **probationes**, generatim saltem expositas, quibus caput nullitatis sustinetur; immo, «si proponatur probatio per instrumenta seu documenta, haec una cum libello tradantur, quantum fieri potest; si per testes, eorum nomina et domicilium indicentur; et si per praesumptiones, indicentur saltem in genere facta seu indicia unde illae eruantur» (Cfr. cann. 1706 et 1708, 1°-2°; Instructio **Provida Mater**, art. 55 § 2, art. 57, 2°-3°, et art. 59).

Porro, duo priora elementa, idest petitum et causa petendi, sunt essentialia, et debent notificari etiam parti conventae simul cum scheda citatoria, ut iam a limine iudicii aequalitas inter partes servetur et ut pars conventa contradictorium instituere possit; tertium vero elementum, idest probationes generatim expositae, exigitur solummodo ut Collegium iudicum iudicium ferre possit super admissione vel reiectione libelli, prout libellus bono iure fulcitur vel quovis fundamento manifeste destitutus apparet (Cfr. Instructio **Provida Mater**, art. 57, 5°).

Quam ob rem rationes in libello allatae, «ut appareat haud temere fuisse petitionem exhibitam», necnon instrumenta seu documenta, facta seu indicia ab actore una cum libello producta, ut conserventur, non debent communicari cum parte conventa nec una cum citatione, nec in sede litis contestationis. In causis contentiosis «citatio libello litis inscribitur aut adiungitur» (can. 1712, § 1). In causis autem matrimonialibus citatio fit per schedam, quae debet exprimere petitum et causam petendi, idest «ob quam causam saltem verbis generalibus indicatam» (Instructio **Provida Mater**, art. 76, § 1). Unde excluduntur non modo libelli notificatio, verum etiam peculiaria adiuncta ipsius libelli, nempe instrumenta seu documenta, facta seu indicia ab actore una cum libello tradita vel indicata. Nec potest iudex

concedere eoque minus imponere, ut in sede contestationis litis perlegatur libellus ab actore oblatas, ne facultate quidem a patrono partis actricis praehabita, quia haec lectio evadere potest pernicioosa suggestio.

Perperam patronus partis conventae asserit quod, si non notificatur libellus et alia acta per citationem vel saltem in sede litis contestationis, funditus deleretur contradictorium et ius defensionis, quae, ipsa lege naturali dictante, sunt ad substantiam processus. Etenim, ut supra dictum est, rationes generatim in libello expositae requiruntur ut Collegium iudicum possit libellum admittere vel reicere; aliae autem probationes per instrumenta seu documenta vel per praesumptiones exiguntur, ut in tuto ponantur.

Ceterum, ut pars conventa possit contradictorium exercere seu petitioni actoris et processui sese opponere, sufficit ut cognoscat petitum et causam petendi seu caput aut capita nullitatis matrimonii, quae ab actore indicantur. Ius autem defensionis, quod procul dubio supponit cognitionem omnium probationum ex parte actoris, non potest exerceri in sede litis contestationis, quia libellus non probat, sed probandus est, probatio autem locum habet in periodo instructoriae, quae incipit post litis contestationem. Ideo Instructio **Provida Mater** animadvertit (art. 57, 3°) quod in libello «non est necesse, nec expedit, ut conficiatur accurata et longa argumentorum enucleatio, nam haec pertinent ad probationis et defensionis periodos». Periodus probationis, in qua libellus etiam parti conventae perlegitur, usque ad conclusionem in causa pertingit; nam decreto, quo publicatur processus, praeses Collegii partibus earumque advocatis concedit facultatem inspiciendi omnes probationes et acta quae forte secreta hucusque permanserunt, et praestituit tempus utile intra quod possint exhibere documenta et exponere argumenta, quibus allatae ab ipsis probationes et impugnationes roborantur, explicantur, compleantur (Instructio **Provida Mater**, art. 113 § 1, et 175). Periodus autem defensionis incipit post conclusionem in causa, quando Collegii praeses terminum praefinit partibus vel earum patronis ad defensiones suas tradendas, quod antea facere non poterant (Ibid. art. 179).

Decisio.—In Congressu diei 6 aprilis 1971, proposito dubio: «An ius habeat pars conventa, per procuratorem legitime in iudicio iam constitutum, cognoscendi libellum partis actricis, ante litis contestationem», Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae respondendum censuit: «**Negative**, id est, **pars conventa non habet ius cognoscendi libellum partis actricis nec quando accipit citationem, nec in ipsa sede litis contestationis**».

DE NULLITATE MATRIMONII

Facti species.—Nuptiae inter D.num T. et D.nam C. celebratae sunt anno 1948. Ante diem Nativitatis Domini eiusdem anni, mulier, iam praegnans, virum deseruit, nec amplius ad eum rediit. Post breve enim tempus, mulier alii viro diversae nationis et religionis adhaesit, et anno 1963 filiam genuit.

Haec unio adulterina, litibus saepe turbata, praesertim de iure custodiendi filiam, tandem definitive cessavit. Statim mulier cum quodam iuvene vivere coepit, ex quo etiam filium genuit.

Interim primus vir matrimonium suum nullitatis accusavit «ob vim et metum mulieri a matre incussum», apud Tribunal Vicariatus Urbis, a quo favorabilem obtinuit sententiam. Interposita appellatione, Tribunal secundi gradus sententiam confirmavit.

Hanc sententiam, iam executioni mandatam etiam quoad effectus civiles, secundus vir denunciavit Decano S. R. Rotae, utpote in artificio et mendacio fundatam. Decanus rem investigandam commisit Defensori Vinculi, qui, interrogatis et denunciante et testibus ab eo adductis, novum postulavit examen causae, atque instituit et obtinuit ut Turnus rotalis hanc quaestionem incidentem solveret.

Turnus rotalis die 22 iulii 1967 decrevit ut causa, «etsi duplici sententia conformi, assumptioni actoris favorabili, definita, iterum pertractetur». Contra hoc decretum, primus vir, ad normam can. 1603, nn. 3-4, ad Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal recursum interposuit, quaerens ut ipsum Supremum Tribunal videat:

1) de querela nullitatis contra sententiam interlocutoriam rotalem; et quatenus negative;

2) de restitutione in integrum adversus eandem; et quatenus negative;

3) de exceptione suspicionis contra Auditores S. R. Rotae, qui praefatam sententiam interlocutoriam pronuntiaverunt.

Mulier conventa, legitime citata, comparuit et rite interrogata fuit circa alterius viri asserta et facta ab eodem denunciata. Dein, praehabito voto Promotoris Iustitiae deputati, in Congressu diei 20 ianuarii 1970 decretum fuit: «**Recursum esse admittendum et procedendum ad ulteriora.**»

Dubium ergo concordatum fuit, prout sequitur: **An constet de nullitate decisionis rotalis, in casu.**

In iure.—Can. 1840, § 1 prudenti iudicis aestimationi relinquit, utrum causa incidens decidenda sit iudicii

forma servata, an mero decreto, «attenta rei qualitate et gravitate»; proinde, ubi de quaestione incidenti agatur gravis momenti, eadem definienda est iudicii forma servata, ideoque sententia interlocutoria. Eadem confirmantur art. 110 Regularum S. R. Rotae.

Quoties autem forma iudicii servanda est, iudex procedere nequit nisi auditis partibus (c. 1839). Sententiae nullitas ex defectu legitimae citationis (cf. c. 1894, n. 1) est sanabilis; at si defectus citationis impossibilem reddat defensionem et ideo etiam disceptationem iudicalem, sententia est insanabiliter nulla ex ipsa natura rei, cum defuerit tunc verum iudicium, cuius notio est: «controversiae disceptatio ac definitio» (c. 1552).

Immo necessitas citationis quoad substantiam, non quoad modum et sollemnitatem, nititur iure naturali, quia iure naturali prohibetur, ne cui adimatur facultas sese defendendi; quae facultas non datur reo, si ipse ignoret causam petendi.

Ceterum, attento praescripto can. 1680, § 1, sententia absolute insanabiliter nulla est, si deficiant quae actum ipsum essentialiter, seu ex natura sua, constituunt.

In facto.—Iuxta ea quae in iure dicta sunt, impugnatum decretum S. R. Rotae tamquam sententia aestimandum est. Quaestio hoc decreto definita non erat minoris momenti: agebatur enim de retractanda causa decisa duplici sententia conformi, quae iam effectus civiles obtinuerat, post denuntiationem viri, qui haberi nequit omni exceptione maior, quique iudicibus ipsis Rotalibus videbatur zelotypia motus.

Turnus ergo rotalis iudicii formam servare tenebatur, prout can. 1839 praescribitur. Quaestio, contra, decisa est interventu unius Defensoris vinculi, non citatis nec auditis partibus, ideoque absque possibilitate contradictorii.

In decisione impugnata dicitur quod Turnus rotalis ideo citationem et notificationem partibus omisit, «quia... periculum erat in mora». At lex nullam admittit exceptionem quoad necessitatem citationis «alterius partis» (c. 1711, § 1), nec ullum periculum eximere potest a necessitate eandem audiendi, ita ut ipsa iure uti possit, quod ei a natura confertur sese defendendi.

Decisio.—Die 13 iunii 1970, Patres Cardinales, Membra Supremi Signaturae Apostolicae Tribunalis, in eiusdem S. Tribunalis sede congregati ad decidendam causam incidentem de qua supra, proposito dubio respondendum censuerunt atque responderunt: **Constare de nullitate insanabili decisionis S. R. Rotae diei 22 iulii a. 1967;** et ad mentem, id est petatur a Summo Pontifice

commissio pro Signatura Apostolica, quae iterum iudicet de merito causae.

Hac autem Commissione Pontificia Signaturae Apostolicae concessa atque suppletiva instructoria peracta, sequens concordatum est dubium: «**An constet de matrimonii nullitate, in casu.**».

E.mi Patres Cardinales Membra S. T. Signaturae Apostolicae, in eiusdem S. Tribunalis sede, die 8 maii 1971, congregati ad decidendam causam nullitatis matrimonii de qua agitur, proposito dubio responderunt: **Affirmative, seu constare de nullitate matrimonii ex capite vis et metus mulieri conventae a matre incussi, in casu.**

18/

DE NULLITATE SENTENTIAE

Facti species.—Domina M. L., recurrens ac actrix in causa, libellum exhibuit Tribunali ecclesiastico primae instantiae, petens separationem ad tempus indeterminatum a marito, domino E. A., quocum matrimonium inierat canonicum.

Judex unicus primae instantiae, per sententiam diei 29 martii 1967, instantiam reiecit separationis. Appellavit actrix ad Tribunal superius, quod e propriis et peculiaribus normis procedit semper **collegialiter** quodque per sententiam diei 30 oct. 1969 decisionem iudicis primae instantiae confirmavit.

Proposuit actrix querelam nullitatis adversus sententiam diei 30 oct. 1969 coram eodem Tribunali appellationis, quod tamen nullitatis reiecit querelam. Tunc facultatem obtinuit eadem actrix denuo proponendi querelam nullitatis contra sententiam alterius instantiae apud Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae.

Fundatur pars recurrens in can. 1892 qui sententiam vizio insanabilis nullitatis laborare statuit, quando lata est in tribunali collegiali a non legitimo iudicum numero (cf. c. 1892, 1°), nam in casu iudex J. J., unus e tribus iudicibus qui Tribunal appellationis efformavit, munere functus fuerat Promotoris iustitiae in eadem causa et in eodem Tribunali; ideoque assumi non poterat in officium iudicis, quatenus hoc officium est incompatible cum officio Promotoris iustitiae in una eademque causa.

In iure.—Incompatibilitas iuridica inter Promotorem iustitiae et iudicem afficit directe officia, et indirecte, mediante officio, ipsas personas; impeditque cumulationem **simultaneam** utriusque officii in eadem persona, non vero designationem **successivam** eiusdem personae in **distincta** officia, nisi ius, in casibus particularibus, aliud statuatur.

Una eademque persona nequit explere **simul** officium Promotoris iustitiae et officium iudicis in eadem causa. Sed nullibi prohibetur **sub poena nullitatis** ut una eademque persona in una eademque causa fungatur, primo, officio Promotoris iustitiae, deponat deinde hoc officium et substituatur in eodem ab alia persona, et

tandem assumatur in iudicem illius causae. Tunc enim officia ac personae Promotoris iustitiae et iudicis vere distincta manent, et verificatur tantum mera substitutio seu successio personarum in officiis distinctis.

Poterat quidem ius inhabilem declarare ad officium iudicis eum qui functus fuerat in eadem causa officio Promotoris iustitiae; at ius canonicum nullibi hoc statuit. Iam vero, ex praescripto can. 1680, § 1, nullitas actus tunc **tantum** habetur, cum in eo deficiunt quae actum ipsum essentialiter constituunt, aut sollemnia seu conditiones desiderantur a sacris canonibus requisitae sub poena nullitatis (cf. etiam can. 11). Pars recurrens seu actrix allegat canonem 1613, qui tamen nullam clausulam irritantem vel inhabilitantem, expresse vel aequivalenter, continet.

Adest sane principium, in iure naturae fundatum, vi cuius nemo potest esse simul pars et iudex in eadem causa. At hoc principium intelligitur de cumulatione **simultanea** utriusque figurae in una eademque persona et causa, non de successiva designatione personae, quae fuerat pars in causa et iam cessaverat ab hac condicione, quando assumpta est in officium iudicis pro eadem causa. Tunc enim eadem persona non est **simul** eodemque tempore pars et iudex.

Promotor iustitiae, praeterea, nequit vocari ac retineri in iure canonico, ut pars simpliciter. «Est potius custos et vindex legis, promovens ac defendens iustitiam apud tribunalia, sed non constituit tribunal; immo potius partibus **assimilatur**. Nec tamen dicendum est pars simpliciter; immo Codex numquam ipsum partem appellat, sed **a partibus accurate discernit**, quia non sistit in iudicio ad defendendum interesse personale, sed publicum bonum» (F. Roberti, **De proces.**, Romae 1956, p. 298). «Munus enim promotoris iustitiae **officium publicum** est», ut declaravit ipsa Signatura Apostolica (Tergestina d. 15 mart. 1921: AAS 13 (1921) 271; **Leges Ecclesiae**, n. 345 col. 383, n. 2).

Neque invocari potest can. 1613 qui praecipit ut iudex cognoscendam ne suscipiat causam in qua antea advocatum aut procuratorem egerit (c. 1613, § 1). Nam praescriptum huius canonis minime secumfert nullita-

tem sententiae (cf. c. 11 et 1680); neque Promotor iustitiae dici potest sensu proprio et stricto advocatus aut procurator in causa.

Negandum tamen non est valde expedire ut iudex sese abstineat ab illa causa decidenda, in qua munere Promotoris iustitiae functus est, nam partibus videri potest aliquo modo suspectus ac veluti praeoccupatus circa meritum ipsius causae. Quare optima retinenda est norma non assumendi in officium iudicis eum qui prius functus est in eadem causa munere Promotoris iustitiae. Si vero de facto assumatur in iudicem et ipse non se abstineat, partes in causa, post cognitum nomen iudicis, possunt legitime proponere in quolibet momento ante sententiam, iuxta normas causarum incidentalium, exceptionem suspicionis vel recusationis contra ipsum. Talis «exceptio suspicionis potest proponi a partibus vel a **procuratoribus** sine speciali mandato. At nisi proponatur, non sequitur nullitas actuum» (F. Roberti, *op. et ed. cit.*, p. 427, n. 173).

In facto.—Indubie constat dominum J. J. interfuisse ut Promotorem iustitiae tribunalis appellationis in hac separationis causa votumque dedisse die 12 apr. 1969 petitioni actricis contrarium. Die vero 4 iunii 1969 ipse dominus J. J. cessavit a munere Promotoris iustitiae et assumptus est in officium iudicis eiusdem tribunalis, dum alius sacerdos constituebatur Promotor iustitiae.

Die 23 oct. 1969 dominus J. J. designatur iudex in hac causa separationis ut una cum aliis iam constitutis iudicibus procederet usque ad causae definitionem.

Die 24 oct. 1969 Praeses collegii iudicantis decrevit ut nomen novi iudicis, domini nempe J. J., in hac causa «nuper designati, notum fiat **partibus** ut si **quid opponendum** habeant, intra triduum opponant» (**Ex Actis**).

Constat etiam hoc decretum nomenque novi iudicis notificatum fuisse die 27 eiusdem mensis et anni parti actrici ac recurrenti, cuius Procurator peractam et acceptam notificationem rite subsignavit. Hac eadem die, 27 oct. 1969, Praeses tribunalis notificavit partibus tempus pro ferenda sententia d. 30 oct. 1969 assignatum esse.

Optimum sane consilium fuisset si iudex J. J. se abstinuisset a causa cognoscenda in qua votum, et quidem contrarium actrici, jam dederat ut Promotor iustitiae; at de facto non se abstinuit, quin defectus abstensionis secumferret nullitatem designationis eius et assumptionem in officium iudicis illius causae.

Pars actrix ac recurrens, quae certe sciebat novum iudicem functum fuisse munere Promotoris iustitiae in eadem causa, poterat legitime proponere exceptionem suspicionis vel recusationis contra iudicem J. J., utpote iam praeoccupatum contra petitionem; at suam de facto exceptionem, dum poterat, non proposuit, quin ex hac omissione sequatur nullitas sententiae.

Decisio.—In Congressu habito die 8 iunii 1971 coram E.mo Cardinali Praefecto, proposita querela nullitatis a domina M. L., actrice in causa, interposita adversus sententiam Tribunalis appellationis diei 30 octobris 1969, decretum est: **Negative**, seu **sententiam Tribunalis appellationis diei 30 oct. 1969 nullitate non laborare**.

19/

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM ADVERSUS DECRETUM S. R. R.

Facti species.—P. Provincialis Congregationis religiosae X, ab anno 1955 ad annum 1959, successive pecuniam mutuam sumit a D.no X usque ad summam 50.000.000 veterum francorum, foenore 10 %, singulis vicibus relativam apocham conscribens pro summa totali, praemissa declaratione de nullitate omnium praecedentium apocharum.

Defuncto P. Provinciali, mense septembri 1959, Oeconomus Provinciae per aliquot menses creditori solvit foenora; at paulo post ipse solutionem ipsius capitalis recusat asserens Congregationem religiosam per defunctum P. Provinciale summam inferiorem a creditore accepisse.

Creditor, libello diei 15 martii 1961, Provinciam religiosam convenit apud Tribunal dioecesanum petens restitutionem totius summae mutuatae (50.000.000) cum

foenoribus. Lite pendente, Provincia religiosa, ad instantiam Officialis, creditori tradit duas tertias partes summae mutuatae, titulo solutionis non definitivae. Tribunal, die 13 martii 1964, Sententiam emittit quae statuit Congregationem religiosam creditori debere summam totalem cum foenoribus.

Appellante Provincia religiosa causa deducitur ad Tribunal Sacrae Romanae Rotae, quod, praemisso novo instructionis supplemento et habito voto a quodam viro perito exarato, die 16 iulii 1966 confirmat Sententiam primi gradus quoad summam principalem debitam et quoad foenora statuit «solvendam esse summam foenorum causa, iuxta computationem primae instantiae».

Sententia in rem iudicatam transiit; difficultatibus vero exortis circa ipsius executionem, Turnus rotalis, Decreto diei 25 januarii 1969, statuit: a) petitionem anato-

cismi ex parte creditoris reiiciendam esse; b) executorem sententiae constituendum esse iurisperitum ab Officiali dioecesano.

Contra secundam decisionem, die 10 martii 1969 Patronus Provinciae religiosae appellat ad sequentem Turnum rotalem petens emendationem Decreti diei 25 ianuarii 1969, iuxta tenorem can. 1884, quatenus Sententia rotalis iam executi censenda est per interpositam procuratricem societatem civilem religiosorum (in loco deest recognitio entium ecclesiasticorum ex parte Gubernii civilis), quatenus ista, deposita quadam summa oblativa apud «Caisse des Dépôts et Consignations» congruentes iuri civili territoriali, executionem Sententiae rotalis perfecerat, ideoque debitum totale ex Sententia emanans iam solverat.

Superior Turnus rotalis, Decreto diei 19 iulii 1969, statuit: a) Sententiam executam non esse sive ob foenoris computationem a solo debitore peractam, sive ob conditiones non praevisas allatas; b) executorem constituendum esse iurisperitum ab Officiali dioecesano deputandum, cuius sit omnes difficultates de solutione obligationis Provinciae religiosae erga creditorem, auditis partibus componere et praesertim computare ac determinare summam solvendam.

Contra hoc Decretum rotale, die 14 augusti 1969, iterum Provincia religiosa appellat ad superiorem Turnum rotalem contestans conformitatem inter duo Decreta praecedentia et simul obiciens Provinciam debtricem iam executam esse Sententiam rotalem, iuxta praescripta legis civilis territorialis, cui can. 1529 remittit pro contractibus et solutionibus.

Tandem alter Turnus rotalis, Decreto diei 11 iulii 1970, confirmat impugnatum Decretum explicite statuens: «Sententiam rotalem... executam non esse tenendum est...; confirmandum esse Decretum ...de modalitatibus observandis in exequenda Sententia rotali, ubi explicite statuitur munus esse executoris constituendi «omnes difficultates de solutione obligationis Congregationis erga creditorem, auditis partibus componere et praesertim computare ac determinare summam solvendam».

Patronus Provinciae religiosae, die 7 augusti 1970, denuo appellat contra citatum Decretum rotale, contestans huius conformitatem cum Decreto praecedenti; deinde, appellatione reiecta ad normam cann. 1902, § 1, 1880, 4, ex mandato procuratorio P. Provincialis, ipse Patronus, die 15 octobris 1970, recurrit ad Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae petens restitutionem in integrum adversus Decretum rotale diei 11 iulii 1970 ob legis praescriptum evidenter neglectum (can. 1905, § 2, 4.º), quatenus in ipso Decreto neglectus est can. 1529 et articuli codicis civilis consequenter recepti prae oculis habiti non sunt in ordine ad efficaciam solutionis per oblationem realem (offres réelles).

Visa instantia, Secretarius Signaturae Apostolicae statuit ad ulteriora procedendum iuxta ea quae ab art. 30 **Normarum Specialium** praescribuntur. Promotor Iustitiae, posita sibi quaestione num recursus Provinciae religiosae admitti an reici debeat, respondit negative.

In iure et in facto.—Admissibilitas petitionis a Provincia religiosa exhibitae pendet a recta interpretatione canonum 1529 et 1905, § 1, 4.º.

Limites receptionis seu canonizationis legum civilium definiuntur ex contrarietate cum iure divino, naturali vel positivo, et ex ipso iure canonico aliud vel etiam normas proprias statuendi. Ex limite cum iure divino evidenter sequitur quod non canonizantur leges civiles territoriales si contrariae sint e.g. iustitiae commutativae; quoad autem secundum limitem, patet, quod non canonizantur leges civiles territoriales, ubi lacuna canonici iuris non verificatur, quatenus habentur in re normae positivae, e.g. in cann. 103, 104, 1680, 1684. Salva receptione canonica normarum civilium substantialium quoad solutiones, voluntarias vel coactas, prae oculis semper habendum est executionem sententiae canonicae sub aspectu formali pertinere ad ius canonicum, tamquam consecrarium inseparabile sententiae, quae in rem iudicatam transierit (cc. 1917 ss.). Executio enim sententiae est actus iudicialis, ideoque, sicut sententia a publica auctoritate ferri debet, ita executio quoque fieri debet de mandato publicae auctoritatis. Solutio peracta a Provincia religiosa per depositum apud «Caisse des Dépôts et Consignations», absque ministerio executoris, non fuit solutio voluntaria, sed potius arbitraria, quia effecta fuit neglecto legis canonicae praescripto ex parte debtricis, quae egit spreto vel saltem ignorato ministerio executoris. qui modo imperativo statuitur a can. 1920: «Sententiam executioni mandare debet... Ordinarius loci in quo sententia primis gradus lata est».

Remedium extraordinarium restitutionis in integrum —vi can. 1905, § 1, 4.º— datur tantum si agatur de neglectu legis manifesto, ex quo sequatur gravis laesio; datur adversus sententiam quae in rem iudicatam transierit, non autem adversus decretum executorium. Adversus decreta non datur remedium extraordinarium restitutionis in integrum, sive quia haec generatim vim definitivam non habent, sive quia illa, si in casu peculiari vim definitivam habeant, per ordinaria remedia iuris corrigi et infirmari poterunt. Legislator statuit remedium extraordinarium adversus sententiam, ideoque nobis facultas non est illud extendendi ultra sententias.

Ex actis non constat neque de obiectivitate neque de evidentiali neglectu legis (praescripti can. 1529) et consequenter legis civilis territorialis ex parte iudicum rotalium in decernendo executam non esse sententiam diei 16 iulii 1966 per oblationem realem, quatenus dubia censenda est canonizatio legum civilium quoad executionem sententiarum, sub aspectu formali. Etiam hypothetice admissio et non concessio neglectu legis (praescripti can. 1529) eoque vero ac evidenti, assertus

neclectus non esset in sententia, sed in decreto executorio; remedium autem extraordinarium, de quo in can. 1905, statuitur explicite et taxative adversus sententias tantum, et quidem in casibus peculiaribus a legislatore praevisis.

Decisio.—In Congressu habito coram Em.mo Cardinali Praefecto die 6 iulii 1971, proposito recurso a Provincia X interposito ad obtinendam restitutionem in integrum adversus decretum a S. R. R. die 11 iulii 1970 latum, decretum est: **Recursum esse reiiciendum.**

20/

DE NULLITATE MATRIMONII ABSQUE RITU SACRO INITI

Facti species.—Rainerius, in ecclesia orthodoxa russica baptizatus, et Eduarda, communitati presbyterianae adscripta, anno 1951 communi consilio matrimonium in Statibus Americae Septemtrionalis contraxerunt coram ministro presbyteriano, licet in loco adesset ecclesia orthodoxa russica.

Anno 1970 Eduarda a viro discessit et divortium obtinuit; Rainerius autem, ut possit uxorem ducere Valeriam, mulierem romanocatholicam, die 9 martii 1971 a Tribunali Metropolitano declarationem nullitatis sui matrimonii cum Eduarda petit, non ex capite mixtae religionis, ad normam can. 72 Concilii Trullani, sed ex defectu formae seu ritus sacri.

Causa pertractata est processu ordinario et secundum proceduram specialem quae viget in Statibus Americae Septemtrionalis. Processu expleto, Tribunal exemplar authenticum actorum et sententiae pro nullitate matrimonii ad Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal misit, ut praescribit decisio eiusdem d. 28 novembris 1970.

In iure.—A primis Ecclesiae temporibus, in celebrandis fidelium nuptiis adhibebantur sacri ritus, idest orationes et benedictio sacerdotalis, ut Euchologia saeculi V iam demonstrant. Immo Ecclesia Constantinopolitana seu ritus byzantini omnibus christianis interdixit ne, benedictione sacerdotali et precibus praetermissis vel neglectis contra consuetudinem, coniugale foedus conciliare audeant. Ageatur tamen de forma ad matrimonii licitatem tantum praescripta. Ideo Nicolaus I, in responsis ad consultationes Bulgarorum, dicit celebrationem matrimonii absque sacerdotis benedictione grave apud Graecos constituere peccatum.

Saeculo IX tamen videtur Ecclesia Constantinopolitana suam fecisse novellam 89 Leonis VI imperatoris, qui, sive ut ab omnibus christianis et in utroque foro — civili et ecclesiastico — forma canonica adhibeatur, sive ut Ecclesia exclusive possit exercere potestatem in materia matrimoniali, praescripsit ad matrimonii validitatem ut consensus manifestaretur *τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἐκκλησίας*, ideoque coram ministro sacro, presbytero vel saltem diacono, qui recitet orationes, sacram benedictionem impertiatur et ritum coronationis compleat.

Hanc normam acceptarunt non modo Ecclesiae particulares ritus byzantini, verum etiam ecclesia syriaca, chaldaea, coptica et armena; in omnibus matrimonium civile, etiam quando una pars tantum est orthodoxa, nullius est valoris. Hac de causa MP **Crebrae allatae** (can. 85 et 90 § 1, 2.º) ad valide contrahendum exigunt ritum sacrum, idest praesentiam ministri sacri saltem benedictis.

Ceterum, die 28 novembris 1970 Patres Cardinales, membra Sacri Tribunalis Signaturae Apostolicae, proposito dubio: **An constet de nullitate matrimonii inter duos orthodoxos ritus byzantino-romeni ob defectum formae seu ritus sacri**, respondendum decreverunt: **Affirmative.** Summus autem Pontifex die 28 decembris 1971 declaravit nihil ob stare quominus haec decisio publicaretur (Cf. **Apollinaris**, XLIV, a. 1971, pp. 14-15; **Periodica de re morali, canonica, liturgica**, vol. 60, a. 1971, pp. 306-308).

Oportet tamen ut huiusmodi causae processu ordinario pertractentur, idest, praevia citatione partium et dubii concordatione, examine partium, auditione testium si qui sint, et collectis documentis. Praeterea, in causa instruenda inquiri debet an matrimonium celebrari potuisset coram ministro sacro citra grave incommodum; nam, si defectus benedictionis tribuendus sit impossibilitati inveniendi ministrum sacrum, tunc matrimonium etiam coram solis testibus initum valet.

In facto.—In casu Rainerius, utpote in ecclesia orthodoxa baptizatus, non poterat matrimonium validum contrahere absque praesentia et benedictione ministri sacri, quia facile poterat adire ecclesiam orthodoxam russicam in loco. Ex alia parte Communitas presbyteriana non habet Episcopos, ideoque non habet sacerdotes vel diaconos, qui possint sacram benedictionem sponsis impertiri.

Iudex ut potuit causam pertractavit. Interrogavit actorem, qui confirmat matrimonium unice in ecclesia presbyteriana initum fuisse, idest non petivisse deinde benedictionem a ministro orthodoxo. Mulier conventa noluit citationi respondere, sed scripto asseruit actoris declarationem falsam esse, nescitur quo sensu. Nullus testis inventus est. Patronus actoris et Defensor vinculi paucis sese expedierunt sive in iure sive in facto; essentialia tamen prae oculis habuerunt. Sententia be-

ne exarata videtur: in iure allegatur decisio Signaturae Apostolicae d. 28 novembris 1970; in facto autem animadvertit quod actor, si voluisset, facile potuisset obtinere benedictionem sui matrimonii a ministro sacro ecclesiae orthodoxae, in qua baptismum recepit, ideoque logice concludit: «Affirmative, seu constare de nullitate matrimonii, in casu».

Decisio.—In Congressu habito coram E.mo Cardinali Praefecto, die 7 iulii 1971, proposita instantia ad obtinendam approbationem seu ratificationem sententiae nullitatis matrimonii de quo agitur die 27 maii 1971 latae, decretum est: **Approbatam seu ratam esse nullitatis sententiam, quae proinde executioni mandari potest.**

21/

DE MANDATO PROCURATORIO.

Species facti.—Titius, qui matrimonium iniverat in dioecesi A., Italia, suum matrimonium accusavit nullitatis coram Tribunali Regionali B., ob amentiam mulieris. Parti conventae constitutus est curator, qui et Procuratorem nominavit. Hoc Tribunal sententiam tulit **affirmativam**, seu constare de nullitate matrimonii, in casu.

Appellatio prosecuta est apud S. R. Rotam. Ad prosequendam autem causam apud hoc Tribunal, pars conventa **personaliter absque interventu curatoris**, Patronum et Procuratorem sibi nominavit Advocatum X.

Exc.mus Ponens de Turno per decretum iussit ut Adv. X «ante omnia provideat ad exhibendum novum mandatum procuratorium authenticè subscriptum a curatore partis conventae». Adv. autem X sese opposuit huic decreto et instituit ut institueretur quaestio incidentalis cum recursu ad Collegium. Ponens ideo decrevit ut fieret quaestio incidens de curatore.

Turnus Rotalis propositae quaestioni «An valeat mandatum procuratorium non a curatore, sed a conventa datum, in casu», per decretum respondit: **negative**, seu mandatum a parte conventa datum **non valere** ad effectum, de quo agitur.

Tunc Adv. X recursum fecit ad Signaturam Apostolicam contra hoc decretum rotale, postulans praeterea ut «cum quaestione de curatore hoc Supremum Tribunal videat etiam de querela nullitatis sententiae Tribunalis Regionalis B. Ratio enim nullitatis esset invalida constitutio curatoris conventae dati initio causae, eo quod pars conventa esset capax standi per se in iudicio.

Interim S. Rota ulterius procedendo in causa principali, sententiam tulit **affirmativam**, seu constare de nullitate matrimonii in casu, confirmans sententiam primae instantiae Tribunalis Regionalis B. Ideo causa duas sententias affirmativas obtinuit et facta est executiva.

Sententia notificata est partibus, atque de hac notificatione informatum est Tribunal Regionale B. Eadem autem die huius informationis, Adv. X iterum ad Signaturam Apostolicam recurrit, instans in petitionibus recursus praecedentis atque postulans, praeterea, ut

effectus civiles sententiae rotalis suspendantur usque ad decisionem Signaturae Apostolicae circa recursum pendentem, atque ut concedatur nova causae propositio ad explendam inquisitionem iam propositam et numquam peractam.

Ideo quattuor sunt quaestiones solvendae:

- 1) An recursus contra decretum rotale in causa incidentaliter acceptandus sit;
- 2) An querela nullitatis contra sententiam primae instantiae Tribunalis Regionalis B. sit acceptanda;
- 3) An effectus civiles sententiae rotalis suspendendi sint;
- 4) An concedenda sit nova causae propositio.

In iure et in facto.—Imprimis solvenda est quaestio num Adv. X sit legitimus Procurator partis recurrentis ad recursum ad Signaturam Apostolicam. Ratio dubii est quia, interposita causa incidentaliter apud S. Rotam de valore mandati procuratorii huius Advocati eo quod mandatum subscriptum esset personaliter a parte conventa non vero a curatore qui ei datus est in prima instantia. Turnus Rotalis decrevit hoc mandatum non valere atque tum mandatum tum acta omnia ab Advocato X posita ex actis causae expungenda esse. Ad normam autem art. 190 § 1 Inst. **Provida Mater**, haec decisio Collegii est inappellabilis.

Attamen vi art. 17 § 1 Normarum Spec. Signaturae Apostolicae, contra sententias et decreta S. Rotae de quibus in citato art. 190 § 1, patet recursus ad Signaturam Apostolicam. Ex alia autem parte, cum quaestio incidentaliter in casu fuerit praecise de valore mandati procuratorii Adv. X, non potest huic denegari ius recurrendi ad Signaturam Apostolicam contra illud decretum eaque omnia agendi coram ipso Tribunali quae ad suam suique clientis defensionem spectant.

Hoc posito, nunc de singulis quaestionibus. Cum solutio quaestionis de recursu pendeat a solutione quaestionis circa querelam nullitatis, hac imprimis examinanda est.

1) De querela nullitatis sententiae Tribunalis Regionalis B.

In primo recurso ad Signaturam Apostolicam petebatur ab Adv. X. ut cum quaestione de curatore Signatura videret etiam de querela nullitatis sententiae Tribunalis Regionalis B, ex capite invalidae constitutionis curatoris ideoque invalidae nominationis Procuratoris a curatore factae (cf. can. 1892, 3.º).

Iam vero Signatura competens est per se tantummodo ad videndas querelas nullitatis contra sententias rotales (can. 1603 § 1, 3.º, et **Normae Speciales**, art. 17 § 2, n. 1); non vero ad videndas querelas nullitatis contra sententias aliorum Tribunalium. Huiusmodi querelae proponendae sunt coram iudice qui sententiam tulit, ad normam can. 1893.

Attamen in casu habetur intima conexio inter recursum contra decretum rotale et querelam nullitatis ex invalida constitutione curatoris. Si enim invalide constitutus esset curator initio processus eo quod pars conventa esset capax standi per se in iudicio, rueret decretum S. Rotae contra validitatem novi mandati procuratorii a conventa —non ab eius curatore— subscripti. Ideo Signatura, admissa competentia ad videndum de recurso contra decretum rotale, potest et debet videre, in casu praesenti, etiam de querela nullitatis ob invalidam constitutionem curatoris.

Age vero: In Italia iuxta art. 14 Normarum pro exequendis Litt. Apostolicis «**Qua cura**», 8 dec. 1938, de Ordinandis Tribunalibus Regionalibus Italiae (A.A.S., 30, 1938, 410-413), Archiepiscopi Sedis Tribunalis Regionalis est tutorem aut curatorem admittere vel designare ad normam art. 78 Inst. **Provida Mater**, collatis consiliis, cum Ordinario partis conventae cui tutor vel curator constituendus est (cf. A.A.S., 32, 1940, 306).

Ex alia parte, iuxta Responsum Comm. Pont. ad Cod. interp. diei 25 ian. 1943, ad curatorem dandum non requiritur regulare iudicium, sed sufficit decretum Ordinarii praevia eiusdem inquisitione (cf. A.A.S., 35, 1943, 58; D. Staffa, **De constitutione Curatoris pro mente infirmis in iure Canonico**, in **Apollinaris** 1943 pp. 63-81). Patet relinqui prudentiae Ordinarii, iudicium quousque huiusmodi inquisitio facienda sit. Nec, data natura administrativa actus, necesse est ut formalis et specifica investigatio instituitur, si Ordinario satis constat v. gr. ex scientia directa et personali vel ex documentis in ipsa praesentatione libelli exhibitis, partem non esse capacem standi per se in iudicio et indigere curatore.

In casu autem praesenti, hae normae iuris satis observatae sunt in constitutione curatoris partis conventae. Nam:

a) Nominatio facta est ab Ordinario loci Tribunalis Regionalis **sufficienter collatis consiliis** cum Ordinario partis conventae, ut patet ex litteris Ordinarii sedis Tri-

bunalis Regionalis B. ad Ordinarium partis conventae, A. atque ex huius ad illas litteras responsione, quae in Actis prostant.

b) Investigatio sufficiens habetur in casu, ex elementis quae continentur in documentis exhibitis in ipsa praesentatione libelli: scl. ex cartellis clinicis —ex quibus constat de duabus degentiis conventae in «casa di cura» atque de diagnosi «schizofrenia»—, ex peritia extraiudiciali —sed valida ad hunc effectum— Professoris N. atque ex modo quo sese gesserunt familiares conventae. Ad litteras enim Tribunalis Regionalis B. diei 14, 5, 1966, ad matrem conventae directas, quibus invitabatur ad acceptandum munus curatoris pro filia, respondet filius, simpliciter atque sine ulla obiectione: «Mia madre... mi ha consegnato la sua del 14, 5., in cui comunica l'istanza presentata da mio cognato... Per la nomina di un curatore, stante la sua [della madre] non giovane età, riterrei più idoneo il sottoscritto».

c) In prima instantia mulier conventa contulerat Adv. M. mandatum procuratorium, quod ratum habuit curator. At, excipiente parte actrice, mandatum conferendum esse absolute a curatore non autem a parte incapaci et postea ratificatum a curatore, Tribunal Regionalis B. per decretum, respuit illam nominationem Procuratoris a conventa factam et postea a curatore ratificatam, et iussit novum mandatum conferri unice a curatore. Iam vero, in illa occasione nemo ausus est appellare contra hoc decretum; quod signum evidens est omnes existimavisse mulierem non esse capacem standi per se in iudicio, sed re vera indigere curatore.

d) Confirmatur ex eo quod sententia fuerit affirmativa seu constare de nullitate ex capite defectus consensus ob amentiam (schizofrenia) mulieris.

Nullum ergo dubium moveri potest circa validitatem nominationis curatoris in casu de quo agitur. Ergo neque de actibus legitimis ab eo positus in causa, ut puta nominatio Procuratorem, servatis ceteris de iure servandis.

Ideo querela nullitatis contra sententiam Tribunalis Regionalis B. ex capite invalidae constitutionis curatoris, reiicienda est in casu, utpote carens fumo boni iuris.

2) De recurso contra decretum S. Rotae in causa incidentali.

Curator semel constitutus, in suo munere perseverat in omnibus gradibus iudicii, nisi a munere cessaverit, servatis ad validitatem cessationis servandis. Patet autem, ex ipsa natura instituti curatoris, eum a munere non cessare ex mera voluntate vel declaratione illius, cuius est curator. Cum enim pupillus praesumatur incapax discretionis ad agendum per se, absolum prorsus esset ut ex eius discretionem et voluntate penderet perseverantia curatoris in suo munere. Omnino necessarius est interventus auctoritatis competentis, quae iuridice agnoscat pupillum non amplius indigere

curatore et eum posse per se ipsum stare in iudicio. Donec hic interventus locum non habuerit, ipse valide agere non potest, nisi mediante curatore, in causa pro qua datus est curator.

Per se auctoritas quae de actuali capacitate pupilli ad agendum per se iudicare debet, est eadem quae ei curatorem dedit, scilicet in Italia Ordinarius sedis Tribunalis Regionalis, qui quemadmodum via administrativa iudicavit, initio processus, de necessitate constituendi curatorem, potest postea, durante processu, facta investigatione de actuali capacitate discretionis pupilli ad standum per se in iudicio, revocare mandatum curatoris, qua revocatione pupillus recuperat capacitatem iuridicam ad agendum per se in causa.

Iudices quemadmodum non tenentur inquirere praeiudicialiter de legitimitate constitutionis curatoris, sed ipsis satis est praesumptio quae stat pro Ordinario, ita nec tenentur inquirere durante processu utrum incapacitas discretionis pupilli ad agendum per se adhuc perseveret necne. Nec possunt, ut patet, admittere pupillum ad standum per se in iudicio ex eo quod ipse asserat se capacem actu esse ad agendum per se sine assistentia curatoris, etiamsi attestaciones extraiudiciales a se procuratas afferat ad hoc comprobandum.

In casu, ponens de Turno per decretum iussit Advocatum X. ante omnia providere debere «ad exhibendum novum mandatum procuratorium authenticè subscriptum a curatore partis conventae». Quod facere Advocatus recusavit. Tunc quaestionem incidentalem cum recursu ad Collegium proposuit de validitate sui mandati subscripti non a curatore sed a parte conventa. Dubium autem quaestionis incidentalis sic propositum est: «An valeat mandatum procuratorium non a curatore, sed a conventa datum, in casu». Huiusmodi quaestioni nullum dubium esse potest quin responsio debeat esse negativa. Ideo putamus decretum S. Rotae, etsi nonnullas assertiones accidentales continet minus feliciter redactas, esse, sive in iure sive in facto, adeo bene fundatum, ut oppugnari non possit.

Ideo recursus contra hoc decretum est reiiciendus, utpote carens fumo boni iuris.

3) De suspensione effectuum civilium sententiae rotalis.

Imprimis notandum est recursum ad Signaturam Apostolicam contra decretum circa causam incidentalem de qua supra, non afficere validitatem sententiae S. Rotae circa causam principalem. Nec iniuria facta est conventae, siquidem eius Advocatus potuisset viam

iure praescriptam sequi, scilicet providere ad validam nominationem Procuratoris, et eo magis quod, in casu, eius iura satis defenduntur a Publico Tutore Vinculi.

Ideo cum duae sententiae conformes pro nullitate matrimonii habeantur in casu, cumque tum querela nullitatis contra primam sententiam tum recursus contra decretum rotale in quaestione incidentali, reiicienda sint, nulla apparet ratio cur sententia S. Rotae quae executiva iam est, debeat suspendi quoad effectus civiles. Huiusmodi suspensio laederet, et quidem graviter, iura partis actricis

4) De nova causae propositione.

Cum causae de statu personarum, numquam transeant in rem iudicatam, pars conventa semper poterit, positis ponendis, novam causae propositionem postulare ad normam can. 1903 et 1989.

At non spectat ad Signaturam Apostolicam videre de nova causae propositione. Hoc enim Supremum Tribunal videt tantummodo de recursibus adversus sententias rotales in causis de statu personarum, quas ad novum examen Sacra Rota admittere renuit (can. 1603, § 1, 5.º et Normae Speciales Sign. Apost., art. 17 § 2, n. 3).

Nec in casu praesenti adest ratio ulla, qua Signatura fiat competens ad hanc novam causae propositionem admittendam, ut patet ex solutionibus datis ad quaestiones praecedentes. Ratio adducta ab Advocato, scilicet «ad explendam suppletivam inquisitionem iam propositam et numquam peractam», potest fortasse sufficere ad novum causae examen admittendum: at iudicare an sit admittendum necne, non spectat ad Signaturam Apostolicam sed ad S. Rotam.

Decisio.—Die 8 iulii 1971 in Congressu habito coram E.mo Cardinali Praefecto, proposito recursu ab Advocato X pro parte conventa exhibito, decretum est:

- 1.º—**Recursum contra decretum S. R. Rotae diei 7 octobris 1970, admittendum non esse.**
- 2.º—**Querelam nullitatis, ob assertam invalidam constitutionem curatoris, contra sententiam Tribunalis Regionalis B. die 16 iunii 1969 latam, reiiciendam esse.**
- 3.º—**Attentis decisionibus 1.º et 2.º, executionem civilem sententiae rotalis diei 31 martii 1971 non esse suspendendam.**
- 4.º—**Quoad novam causae propositionem, pars conventa utatur iure suo coram quo de iure.**

22/

DE NULLITATE MATRIMONII N. - M.

INCIDENTIS

DE CAPACITATE PROCESSUALI SEU LEGITIMATIONE ACTIVA AD AGENDUM

IN NOMINE DOMINI

Paulo Papa VI feliciter regnante, Pontificatus Dominationis Suae anno octavo, die 3 iulii 1971, E.mi Patres Cardinales Dinus Staffa, Praefectus, Aloisius Traglia, Ponens, Hildebrandus Antoniutti, Caesar Zerba, Antonius Samorè, Arturus Tabera, Aegidius Vagnozzi, Membra Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, in sede eiusdem S. Tribunalis legitime coadunati ad decidendum in causa dioecesis X Nullitatis Matrimonii, incidentis: «de capacitate processuali seu legitimatione activa ad agendum», inter actores Mariam, Paulum et Petrum N. sororem et fratres defuncti Titi N., repraesentatos per eorum procuratorem adv. Conradum Bernardini, et conventam Luciam M., repraesentatam per patronum ex officio adv. Rev. D. Ioannem Pendola, intervenientibus et disceptantibus in causa Rev. D. Aemilio Eid, Huius Supremi Tribunalis Vinculi Defensore, et Rev. P. Zacharia Varalta, Referendario, sequentem, in secunda instantia, tulerunt definitivam sententiam.

Die 20 decembris a. 1959 Titus N., post pauca momenta a celebratis nuptiis cum Lucia M., vita functus est.

Fratres eius, de matrimonii celebratione certiores facti, a civili magistratu appositionem sigilli obtinuerunt super defuncti bona, dein coram eodem iudice formalem oppositionem fecerunt, quominus procederetur in causa divisionis bonorum a domina Lucia M. promota, quoadusque resolveretur causa de matrimonii nullitate iam pridem decem dierum ab ipsis coram tribunali ecclesiastico proposita, ad impugnandum postea Luciae ius ad hereditatem.

Cum enim hoc ius matrimonio, utpote valido, inniteretur, defuncti fratres, id est Maria, Paulus et Petrus N., libello die 30 aprilis a. 1960 Archiepiscopo dioecesis X. directo, matrimonium inter Titum N. et Luciam M. nullitatis accusaverant, vi can. 1081 § 1 et 2 et can. 1086 § 2.

Intervenientibus Promotore Iustitiae et Vinculi Defensore, die 3 maii a. 1960 libellus admissus fuit ac die 2 iulii eiusdem anni contestata est lis.

Constituto sibi Patrono, pars conventa, die 24 ianuarii a. 1961 excepit capacitatem processualem partis actricis atque postulavit ut, suspensis omnibus actis pro-

cessus, a Tribunali formale decretum ederetur super proposita exceptione.

Disceptatione inter partes praehabita et auditis Promotore Iustitiae ac Vinculi Defensore, decreto diei 19 iunii a. 1961 Tribunal dioecesis X exceptionem propositam edixit non sustineri et ad ulteriora procedendum esse.

Conventae Patronus ad hoc Supremum Tribunal recursum interposuit ab eoque obtinuit ut causa deferretur ad Sacram Romanam Rotam.

Prior Turnus Rotalis, decreto diei 1 februarii 1964 infirmavit decretum Tribunalis dioecesis X diei 19 iunii a. 1961; superior autem Rotalis Turnus decreto diei 28 maii a. 1966 statuit decretum rotale diei 1 februarii a. 1964 esse infirmandum «ac ideo agnoscendam esse actoribus N. capacitatem processualem seu legitimationem activam ad promovendum processum nullitatis matrimonii initi inter Titum N. et Luciam M., in casu».

Contra hoc decretum partis conventae Patronus, die 29 iulii a. 1966, recursum interposuit ad N. S. T., cui per litteras Secretariae Status diei 14 ianuarii 1967, Summus Pontifex decisionem causae commisit.

Proposito dubio: **«Utrum dominis N. capacitas processualis seu legitimatio activa agnoscenda sit ad accusandam nullitatem matrimonii, initi inter Titum N. et Luciam M. in casu»**, Commissio quinque Em.morum Cardinalium D. Staffa, Ponens, A. Traglia, C. Zerba, A. M. Larraona, et G. T. Heard, die 8 februarii 1969 respondit: **«Negative»**.

Instante patrono partis actricis, Summus Pontifex die 7 iulii 1969 novum causae examen Signaturae Plenariae commisit «quavis appellatione remota».

Tum actorum cum partis conventae defensionibus attente perlectis ac sedulo perpensis votis Defensoris Vinculi nec non Referendarii et votantis H. S. T., Nobis hodie decidendum est: **«Utrum sententia Signaturae Apostolicae diei 8 februarii 1969 confirmanda an infirmanda sit, in casu»**.

In iure.—Accusatio matrimonii postuma, post, mortem nempe alterutrius vel utriusque coniugis, regitur cano-

ne 1972, cuius integer textus reproducitur ad litteram in art. 42 Instructionis «**Provida Mater**».

Communi omnium sententia, textus huius canonis nimum concise atque genericae praebetur a legislatore nostro in Codice, adeo ut eiusdem interpretatio et concreta applicatio, in qualibet factispecie adhibenda, gravibus semper scateat difficultatibus prudentemque iudicem incertum semper atque perplexum reddat, ob implexas quaestiones quae exinde oriuntur, quaeque sive in doctrina sive in iurisprudencia solutionem valde difformem atque discordem hactenus sortitae sunt. Revera, sive doctrina sive iurisprudencia in praecipuis quaestionibus ad rem solvendis, tot tantisque fluctuant opinionibus, ut vix tutum ex eis capi possit consilium.

Mirum esse nequit, proinde, si praesens de qua agimus causa, post longum iter quatuor instantiarum et spatium temporis undecim annorum, difformes decisiones in singulo gradu tulerit et nunc sive in allata doctrina sive in deducta iurisprudencia ita discordantibus solutionibus obruat, ut merito censeri valeat verum labyrinthum opinionum.

Munus nobis commissum absoluturi, quo clarior fiat status quaestionis in limine theoriae iuris processualis, nonnulla praemittenda esse ducimus de natura actionis in accusatione incidentaliter postuma, de qua in can. 1972; deinde quatuor praecipuis quaestionibus conabimur respondere, nempe:

- 1) Utrum Promotor Iustitiae censendus sit titularis actionis postumae seu legitimatus ad agendum.
- 2) De natura causae principalis a qua pendet causa incidens in accusatione postuma.
- 3) Quinam habendi sint titulares accusationis postumae seu legitimati ad agendum.
- 4) De sede competente quaestionis principalis.

Cum vi can. 1972 accusatio postuma naturam induat quaestionis incidentalis, seposito momento doctrinae atque iurisprudenciae quae ad rem valde discrepant adeo ut ex eis tuta conclusio adhuc desideretur, propositarum questionum solutionem praepriis quaerendam esse videtur in ipsa natura et disciplina causarum incidentalium ad normam cann. 1837-1841, prae oculis habitis generalibus iuris principiis, nec non peculiariter attenta norma can. 18, leges ecclesiasticas intelligendas esse «secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam».

De natura actionis in accusatione postuma.

Actiones matrimoniales, cum sint actiones de statu personarum et qua tales nunquam exstinguantur (can. 1701), sunt de se actiones semper proponibiles, intra limites tamen a lege statutos (can. 1903). Quia vero sunt actiones personales, sunt eo ipso actiones personaliter propriae et exclusivae coniugum atque intran-

smisibiles, quae nempe experibiles sunt tantummodo a titularibus relationis substantivae (matrimonialis) et transmitti nequeunt heredibus iure successionis in lite. Eorum igitur proponibilitas supponit semper constantiam vinculi seu relationis inter coniuges, qua relatione eorum morte dissoluta, nemini prorsus fas erit eorum matrimonium accusare, nisi lex certis in casibus hoc fieri sinat, indirecte quidem et ad modum exceptionis (can. 1972). Ipsa sua natura, idcirco, actio matrimonialis, cum sit intransmissibilis, excludit suam proponibilitatem post mortem coniugum seu possibilitatem accusationis postumae.

Huic doctrinae plane consonat can. 1972, in quo ad instar principii statuitur praesumptio absoluta pro validitate matrimonii coniugum defunctorum, «quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum», adeo ut «contra hanc praesumptionem non admittatur probatio», indeque, vi eiusdem praesumptionis, transmissibilitas actionis absolute praeccluditur.

In eodem tamen canone, ipse legislator canonicus, ne certis in casibus iura tertii sua tutela priventur, huic praecclusioni videtur derogare, statim subiciens: «nisi incidenter oriatur quaestio»; ex quo consequitur, actionem nullitatis, quae viventibus coniugibus nunquam poterat a tertiis personis ut actio propria directe proponi, post mortem coniugum proponibilem utique esse quoties exsurgit ut quaestio incidentalis, quoties nempe inquisitio circa matrimonii validitatem praedudicialem constituit quaestionem pro resolutione alius quaestionis, de qua principaliter agitur in iudicio.

Consulto dicimus «videtur derogare», re etenim probe attenta, vera derogatio non habetur seu nonnisi apparenter habetur, eo quod in accusatione postuma actio nullitatis incidentalis revera non est eadem actio quae a viventibus coniugibus proponi poterat, unde principium exclusivae et intransmissibilitatis actionis personalis coniugum adhuc remanet intactum. In resolvendis igitur quaestionibus quae interpretationem can. 1972 respiciunt, sedulo in primis cavendum est ne actio incidentalis postuma confundatur seu identificetur cum actione originaria quae erat propria et personaliter exclusiva coniugum defunctorum, ex hac sane confusione seu identificatione pendet plerumque ratio difformitatis in resolutionibus quae hactenus ad rem prolatae sunt.

In actione nullitatis originaria, materia contendendi est vinculum, sed in actione incidentaliter postuma vinculum non amplius attendi potest, saltem directe, quia ob mortem coniugum iam dissolutum est. Praeterea, distinctio inter utramque actionem clarius evincitur ob differens interesse ad agendum. Posito sane quod actiones individuuantur per interesse ad agendum et interesse, ut iuridice configurari valeat, debet esse non modo legitimum, sed etiam directum et actuale, clare consequitur actionem originariam valde differre ab actione incidentaliter postuma. In actione originaria, interesse ad agendum, relate ad vinculum, est directum et

actuale; e contra, in actione incidentalis postuma non est nec directum nec actuale: non directum, quia titulares actionis incidentalis non sunt titulares relationis substantivae, uti sunt coniuges; non actuale, quia soli coniuges sunt titulares exclusivi relationis substantivae ipsisque tantummodo ius recognoscitur ad agendum (can. 1971): unde, si morte coniugum vinculum dissolutum est, iam nullus alius superest qui actuale interesse habeat et iure proprio potiat ad directam vinculi impugnationem.

Demum, ipsa legitimatio ad agendum diverso nititur fundamento. In actione originaria nullitatis, legitimatio fundatur in vinculo, supponit constantiam matrimonii et respicit exclusive coniuges, utpote eiusdem actionis titulares exclusivi; e contra, in actione incidentalis postuma, legitimatio fundatur in lege (can. 1972), vi cuius permittitur, ut is, qui est titularis actionis in causa principali, sese **substituatur** coniugibus in indirecta vinculi impugnatione, ob interesse proprium quod directe prosequitur in causa principali, quin tamen ullatenus ingredi valeat in relationem substantivam quae erat propria et exclusiva coniugum defunctorum.

Propterea canon 1972 concedit simpliciter **substitutionem processualem**, vi cuius tertius non subintrat coniugibus in relatione substantiva, sed tantummodo in relatione processuali, ad exercendum ius alienum, pro interesse quidem proprio, quod directe prosequitur in causa principali, quin tamen vinculum directe afficiat.

1) **Utrum Promotor Iustitiae censendus sit titularis actionis incidentalis postumae seu legitimatus ad agendum.**

Ad normam can. 1971 § 1, praeterquam partes, etiam Promotor Iustitiae, titularis esse potest actionis nullitatis matrimonii, seu habilis ad accusandum, quoties agitur de «impedimentis natura sua publicis» et etiam, «praevia denuntiatione, in aliis impedimentis, si iure actionem instituendi ad obtinendam declarationem nullitatis sui matrimonii denunciare careat» (**Provida Mater**, art. 35 § 1, 2). «Reliqui omnes», ut statim subditur in citato canone, «non habent ius matrimonium accusandi, sed tantummodo nullitatem matrimonii Ordinario vel Promotori Iustitiae denunciandi». Inde quaestio: Partes in causa principali, quae inter «reliquos» recensentur, valent-ne in causa incidentalis postuma matrimonium accusare vel secus illud tantummodo denunciare Promotori Iustitiae, cuius erit, proinde, eiusdem accusationem instituere?

Iurisprudencia S. R. Rotae Tribunalis duplicem ad rem praebet sententiam. Prior sententia docet, canonem 1972 coniunctim interpretandum esse cum can. 1971 ab eoque pendere et eiusdem canonis esse applicationem, ita ut etiam in accusatione postuma, de qua in praefato canone agitur, personae quae sunt partes in causa principali, cum non sint coniuges seu inter «reliquos» sint adnumerandae, carent iure accusandi, quod ideo ius,

praevia denuntiatione, uni Promotori Iustitiae reservatur. Hanc sententiam diserte profitentur:

Decretum **c. Jullien** 27 novembris 1937, in quo legitur: «Ius accusandi matrimonium in casu unice competit Promotori Iustitiae, non denunciantibus, etiam consanguineis» (S. R. Rotae **Decisiones**, 29, 1937, p. 717).

Decretum **c. Wynen**, 20 decembris 1938, quod refert: «Manifesto unius Promotoris Iustitiae est hanc accusationem facere, si coniux superstes contra heredes coniugis defuncti recusat matrimonium suum accusare ne amittat ius hereditatis» (Ibid., 30, 1938, p. 109).

Iuxta alteram sententiam, e converso, can. 1972, cum agat de accusatione postuma matrimonii iam dissoluti, nequit omnino intellegi ut dependens applicatio can. 1971, in quo statuitur quinam sint titulares legitimati ad accusandum matrimonium viventibus coniugibus. Agitur sane de situatione iuridica prorsus diversa. Can. 1972, cum relate ad can. 1971 aliquid speciale decernat, eidem canoni necessario derogat, nam «generi per speciem derogatur». Normae igitur can. 1971, quibus statuitur tertias personas non posse accusare matrimonium, sed tantummodo denunciare, quo in casu accusatio uni Promotori Iustitiae exclusive reservatur, supponunt permanentiam vinculi, ideoque, vi can. 1972, nequeunt urgeri, cum heic agatur de accusatione vinculi coniugum morte iam dissoluti.

Hanc sententiam recepit recens S. R. Rotae iurisprudencia, in Decretis **c. De Jorio**, 1 februarli 1964, et **c. Ewers**, 28 maii 1966, in hac ipsa nostra causa latis. Iam antea, tamen, decisio **c. Heard**, 20 iunii 1936, id ipsum profitebatur, allata insuper auctoritate Card. **Gasparri**, qui ad rem docet: «publicum Ecclesiae officialem, ut est Promotor Iustitiae, ad commodum privatum fidelium agere non debet» (**Decisiones** S. R. Rotae, 28, 1936, p. 399).

Haec est sententia sequenda, quin tamen ad eam probandam sufficiant rationes quibus ad hoc uti plerumque solent doctrina et superior allata iurisprudencia. Assumitur, in genere, Promotorem Iustitiae ab accusatione incidentalis postuma praecludi, sive quia, vinculo morte coniugum iam dissoluti, iam deest **ratio peccati** ad quam arcendam munus Promotoris Iustitiae lege urgetur (can. 1586); sive quia Promotori Iustitiae ius accusandi agnoscitur tantummodo in impedimentis natura sua publicis (can. 1971 § 1, 2°); sive quia in casu agitur de bono privato, cuius tutela ad munus Promotoris Iustitiae non pertinet, et alia similia. Sunt quidem rationes, sed partiales tantum, immo explanationes potius quam rationes, quae etsi una simul adhibeantur, vere undequaque evincens argumentum vix praebent.

Vera ratio, e contra, stricte quidem iuridica et penitus exhaustiva profluit revera ab ipsa natura actionis seu

accusationis incidentalis, attentis Codicis canonibus qui ad rem faciunt (cann. 1972, 1837), iuxta superius exposita.

Actio accusatoria quam Promotor iustitiae pro suo munere experitur vi can. 1971 § 1, n. 2º, est actio prorsus diversa ab actione quam promovet ille qui aliquod interesse habet, in causa principali, ad promovendam incidentaliter accusationem postumam coniugibus iam vita functis. Pro suo munere, Promotor iustitiae concurrat cum ipsis coniugibus (in impedimentis natura sua publicis, can. 1971 § 1, 2º) vel eosdem supplet (si coniuges iure accusandi careant, **Provida Mater**, art. 35 § 1, 2º) in proponenda actione nullitatis, directe et immediate vinculum efficiendi; quod si vinculum morte coniugum iam dissolutum est, res est prorsus diversa; ipse nec amplius concurrere potest, nec amplius supplere valet, cum ipsa ratio concurrendi aut supplendi (vinculum tuendum) iam plane desierit, eiusque munus exinde ipsa sui ratione iam inapplicabile factum sit, adeo ut legitimatione ad agendum sit ipse destitutus. Re enim vera, pro iustitiae Promotore legitimatione ad agendum fundatur in vinculi ratione directa, nam interesse sua actione tutelabile est interesse quod vinculum directe et immediate respicit, non interesse quod prosequuntur partes in causa principali, quod est sua natura a vinculo alienum.

Exinde profluit diversitas actionis incidentalis postumae, ob diversitatem nempe in interesse, quod non est interesse vinculi et ideo interventum accusatorium Promotoris iustitiae non exigit, immo excludit. Actio incidentalis postuma adeo diversa est ab actione originaria a Promotore iustitiae tutelabili, ut rigore iuris vix dici possit vera **actio status**, cum potius confundatur cum actione seu cum interesse privato in causa principali, quod a munere Promotoris iustitiae est prorsus alienum.

Ipsa denique vi substitutionis processualis quae ope legis (can. 1972) verificatur in accusatione incidentaliter postuma, excluditur interventus Promotoris iustitiae, nam vi ipsius legis iam habetur legitimus actor seu accusator, ille nempe qui titularem iuris (coniugem vel coniuges) substituit (substitutus) etsi in mera relatione processuali tantum. Unde, alius actor (Promotor iustitiae) nec concipitur nec admittitur, aliquin hoc sequeretur, quod Promotor iustitiae se substituat ipsi substituto ad prosequendum eiusdem interesse privatum, non autem ad prosequendum interesse vinculi quod est sui muneris proprium.

Ergo, in accusatione incidentaliter postuma, interventus Promotoris iustitiae non sustinetur, nisi aliunde requiratur ob evidentem boni publici rationem (can. 1586), ut puta si agatur de impedimentis et circumstantiis de quibus in can. 1990 et ex omnia accusatione, perpetua fieret manifesta Ecclesiae deceptio indeque exortum scandalum non rescinderetur.

2) De natura causae principalis a qua pendet causa incidens in accusatione postuma.

In can. 1972 expresse edicitur: «Matrimonium, quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis ita praesumitur validum fuisse, ut contra hanc praesumptionem non admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio».

Certum est igitur accusationem matrimonii in casu non posse admitti nisi per modum causae incidentalis, quae canone 1837 ita definitur: «Causa incidens habetur, quoties, incepto saltem per citationem iudicio, ab una ex partibus aut a Promotore iustitiae vel vinculi Defensore, si iudicio intersint, quaestio proponitur quae, tametsi libello, quo lis introducit, non contineatur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem». Ex his logice consequitur, causam incidentem praesupponere principalem, a qua pendet.

Quaeritur in primis quatenus esse possint hae causae principales, ut matrimonium incidenter accusari valeat apud iudicem ecclesiasticum.

Quaestio etsi valde implexa et confusa, sive in fontibus sive in doctrina et iurisprudencia.

Decretales Gregorii IX, in libro IV, sub titulo XVII qui **filiis sint legitimi**, quatuor referunt decretales in quibus est quaestio de valore matrimonii post mortem coniugum orta, quia quidam se heredes esse contendebant contra coniugum defunctorum filios vel contra coniugis defuncti viduam. In tribus prioribus, quae sunt **Alexandri III** (cc. 4, 5, 7, X, IV, 17), accusatio postuma ob causam hereditatis, admittitur; in quarta vero, quae est **Caelestini III** (c. 11, X, IV, 17) denegatur.

Alexander III, tamen, hanc rationem accusandi matrimonium post coniugum mortem vocat «incongruam» (c. 7, X, IV, 17), adeo ut habenda sit «non regularis», neque admittenda nisi «per exceptionem», exceptio revera aliquando admittitur (cc. 4, 5, 7, X, IV, 17), aliquando vero denegatur (c. 11, IV, 17).

Doctrina quaestionem haud efficit clariorem.

Decretalists classici, praefatas decretales interpretantes, accusationem postumam in genere admittunt, licet eam et ipsi «incongruam» dicant, et quidem non modo ob causam directe respicientem legitimationem prolis vel viduae statum, sed etiam ob «causam hereditatis», ob «causam bonorum»; immo causarum numerum extendunt ad alias quoque causas, «discretas» quidem seu «iustas», quarum solutio praeiudicialiter exigit incidentalem inquisitionem de prolis legitimitate. Nonnulli tamen accusationem postumam coarctant ad certas factispecies tantum, sive etiam ad certam rationem probandi, nec non ad certum tempus, v.g. «ad quinquennium».

Innocentius IV accusationem postumam admittit etsi «incongrua» dicatur ab Alexandro III, et quidem ob quodlibet interesse quod adsit in causa principali: ait sane: «Incongruum, prima facie, ius tamen agi permittit post mortem ratione bonorum, etc. (*In quinque libros Decretalium commentaria*, Venetiis 1578, p. 198 et ss., ad c. 7, X, IV, 17).

Verum, accusationem postumam non concedit si matrimonium «in facie Ecclesiae» fuit contractum. «Confitebantur matrimonium in facie Ecclesiae fuisse contractum; sed dicebant inter eos fuisse impedimentum consanguineitatis, vel aliud huiusmodi; et ideo non sunt audiendi, quia, hoc probato, non iudicarentur filii illegitimi; sed si diceretur non fuisse matrimonium contractum inter eos in facie Ecclesiae, sed more adulterorum vixisse, bene essent audiendi» (Ibid., ad c. 11, X, IV, 17).

Hostiensis, vestigia Innocentii IV secutus, accusationem postumam admittit quidem, sed et ipse eam limitat et restringit ad matrimonia clandestina quae «in facie Ecclesiae» non fuerunt contracta, nec non ad ea quae mala fide «in facie Ecclesiae» contracta sunt; immo aliam coarctationem adiungit, quatenus admittit praescriptionem post quinquennium. «Si in vita parentum matrimonium impeditum non fuerit, adhuc infra quinquennium ratione bonorum de hoc quaeri potest, elapso vero quinquennio, non potest» (*Lectura in Decretales*, Venetiis, 1581, ad c. 11, X, IV, 17).

Ioannes Andreae retinet quidem doctrinam Innocentii IV et Hostiensis, verum quod attinet ad praescriptionem, notabiliter innovat: eam admittit si petitio haud favet legitimitati seu vertit ad rem revocandam «in peius», secus si favet seu vertit «in melius». Ait sane: «de statu defunctorum non quaeri post quinquennium, verum esse ut revocetur in peius, secus si in melius» (*Commentaria in quartum Decretalium*, Venetiis, 1581, p. 56, ad c. 11, X, IV, 17).

Demum, ad permittendum ingressum causae incidentalis de legitimitate natalium, requirit causam (principalem) quae sit «legitima», legitimam vero videtur censere quaecumque causam quae sit canonice rationabilis et non illicita. «Causa legitimationis non indifferenter tractatur, sed tunc demum cum subeat aliqua causa legitima, puta cum quaeritur de hereditate, beneficio ecclesiastico, ordinibus vel honoribus, et incidit haec quaestio (legitimationis)» (Ibid., p. 55, ad c. 7, X, IV, 17).

Canonistae Codici anteriores fere unanimiter accusationem postumam admittunt, sed circa naturam causae (principalis) quae valeat incidentem legitimare, haud univoce sentiunt. Ex. g.:

E. Gonzalez Tellez scribit, matrimonium post mortem coniugis accusari non posse «si nulla iusta causa interveniat; nam intercedente, etiam post mortem agi potest. Pone controversiam motam de successione

inter filios, nepotes, aut cognatos, et ibi incidenter civili iudicio de viribus matrimonii quaestionem ortam fuisse: in qua specie, matrimonium accusari potest» (*Commentaria perpetua Decretalium in librum IV*, cap. VII, n. 3).

A. Barbosa cum aliis tenet «quod etiam post mortem patris de eius legitimitate, vel illegitimitate, atque ita de statu personae agi possit, si oportuerit ad decidendam quaestionem hereditatis» (*Collectanea doctorum in ius pontif. universum*, L. IV, tit. 17°, cap. VII, causa n. 7).

F. Schmalzgrueber scribit, accusationem matrimonii praescribi non posse; si tamen mortui sint coniuges, «cum cesset periculum peccati, ob quod perpetua est actio contra matrimonium», nihil obstat quominus admittatur huius actionis praescriptio (*Ius Ecclesiasticum Universum*, L. IV, tit. XVIII, n. 27).

D. Covarruvias, e contra, praescriptionem excludit. «Nec refert ad impediendam legitimae prolis controversiam quinquennium decursum esse a die mortis parentum..., licet Glossa, Host., Colle..., et Henr. ibi velint post quinquennium a morte parentum hanc quaestionem tractari non posse» (*In IV librum Decretalium epitome*, Venetiis, 1571, p. 231, nn. 1-2).

P. Gasparri paulo ante Codicem haec refert: «Si vero extranea persona habilis, accusare matrimonium velit post coniugis mortem ad habendam illius hereditatem, nonnulli putant non esse repellendam» (*De matrimonio*, ed. 1904, 2°, n. 1482).

F. X. Wernz, ipse quoque ante Codicem, ita de re sentit: «Ex natura rei accusatio matrimonii etiam post mortem non est exclusa (cfr. Gregorium VII, apud Jaffe, Reg. n. 3540), immo in causis extraordinariis etiam ex disciplina vigente, v.g. si cedat in favorem legitimitatis prolis aut ordinetur ad praeiudicium tollendum de nullitate alterius matrimonii» (*Ius Decretalium*, tom. IV, *Ius matrimoniale*, ed. 1914, n. 743, nota 69, ubi alii citantur; cfr. etiam eiusdem, tom. V, *De iudiciis*, n. 172, nota 100; P. Gasparri, *De Matrimonio*, ed. 1904, n. 1482).

Iurisprudentia ante Codicem penitus difformis invenitur, ita ut nullum prorsus validum argumentum ex ea deduci valeat. Sex sunt resolutiones quae ad rem citantur, a S. C. Concilii latae, quarum duae tantum, nempe *Neapolitana*, 7 iulii 1736 (*Thesaurus resolutionum S.C.C.*, tom. VII, p. 424 ss.) et *Barcinonen.*, 6 maii 1893 (*Acta S. Sedis*, vol. XXVII, p. 416 ss.) impugnationem admittunt etiam in causa hereditatis; aliae duae, e contra, nempe *Januen.*, 17 septembris 1842 (*Thesaurus resolutionum S.C.C.*, tom. CII, p. 313 et seq.) et *Resolutio* 22 iunii 1844 (cfr. Lingen, et Reuss, *Causae selectae*, Ratisbonae 1871, p. 884) impugnationem postumam «ob quaestum et civiles effectus» respuunt. Ceterae duae quae solent citari, nempe *Caesaraugustana*, 10 martii 1770 (*Thesaurus resol. S.C.C.*,

tom. XXXIX, p. 64 et ss.) et **Interamnen**, 21 aprilis 1842, per Commissionem particularem SS.mi tractata (eius decisio relata invenitur in praecitata **Januen**. 17 sept. 1842) erronee ad rem citantur, nam in eis res est non de impugnatione postuma, sed de prosecutione instantiae iam viventibus coniugibus instauratae.

Post Codicem, de natura causae principalis quae de se apta sit gignere accusationem incidentalem, adhuc valde disputatum est in doctrina et iurisprudencia, sed perperam plerumque et inutiliter, nam vera quaestionis solutio iam prostat clara et indubia in ipso Codice ex tenore cann. 1837-1841; etenim cum in can. 1972 accusatio postuma nonnisi ut causa incidens habeatur, patet ipsum can. 1972 et ipsam accusationem postumam regi communi disciplina causarum incidentalium, quae in praefatis canonibus sancitur.

Iamvero, can. 1972 de accusatione postuma nihil aliud requirit nisi «ut incidens oriatur quaestio», nihil vero dicit aut excipit de natura causae principalis in cuius ambitu causa incidens exoritur. Cum igitur lex non distinguat, nec nos distinguere debemus. Si legislator in re tanti momenti aliquid voluisset, circa causam principalem, excipere aut limitare, hoc profecto dixisset; sed nihil dicit, ergo consulto noluit sive excipere sive limitare. Legislator enim «quod voluit dixit, quod noluit reticuit». Exinde, inaequivocabilis fit quaestionis solutio. Utpote causa incidens, accusatio postuma excitari et pendere potest in ambitu cuiuscumque causae principalis cuiuscumque naturae, absque limite et specie, nedum igitur in limine causae principalis de legitimitate proles vel viduae seu de statu personae, sed etiam in causa principali de hereditate, de bonis temporalibus et de quocumque alio interesse quod in ea agi contingat.

3) Quinam habendi sint titulares accusationis postumae seu legitimati ad agendum.

Alia quaestio quae Codicis interpretes dividit, est utrum accusatio matrimonii post coniugum mortem ad hereditatem vindicandam seu ad aliud quodcumque interesse prosequendum, exclusive reservetur filiis ex impugnatione matrimonio natis, seu heredibus directis, an e contra possibilis sit cuilibet heredi, etiam conlateralis.

Iurisprudencia in hac quoque quaestione solvenda non est uniformis. Accusationem in casu reservari filiis affirmatur in una **coram Heard** diei 20 iunii 1936 (**Decisiones** S. R. Rotae, XXVIII, p. 401, n. 13) et in una **coram Wynen**, 20 decembris 1938 (*ibid.*, XXX, p. 705-715); negari videtur **coram Prior**, 20 iulii 1922 (*ibid.*, XIV, p. 194, n. 6) et **coram Jullien**, 11 ianuarii 1933 et 27 novembris 1937 (*ibid.*, XXV, pp. 2-3, XXIX, pp. 717-718, n. 4).

Doctrina eandem difformitatem exhibet. Solos filios posse accusare matrimonium in casu ad hereditatem prosequendam vel vindicandam tenuerunt: P. Gasparri (**De matrimonio**, ed. 1932, vol. II, n. 1262); P. Vidal

(F. X. Wernz - P. Vidal, **De matrimonio**, n. 698, p. 908), et nunc tenent: E. F. Regatillo (**Institutiones Iuris Canonici**, ed. 4^a, vol. II, n. 673); V. Bartoccetti (M. Lega - V. Bartoccetti, **De causis matrimonialibus**, 1951, vol. III, pp. 107-108); R. Naz (**Traité de droit canonique**, vol. IV, Paris, 1954, p. 438).

Praeterquam filiis, etiam aliis ius competere accusandi matrimonium, nec tantum ad hereditatem vindicandam, tenent: I. Noval (**De processibus**, pars I, ed. 1920, n. 851); A. Vermeersch - J. Creusen (**Epitome iuris canonici**, vol. III, n. 287); F. M. Cappello (**De matrimonio**, n. 879; cfr. Eiusdem, **Praxis processualis**, n. 879); M. Conte a Coronata (**Institutiones Iuris Canonici**, vol. III, ed. 1933, n. 1488, pp. 425-426); H. Jone (**Commentarium in Codicem J. C.**, vol. III, Paderborn, 1955, p. 288).

Quia iurisprudencia et doctrina constantes non sunt, nullum inde validum argumentum erui datur ad controversiam dirimendam; ceterum, notandum est, haec esse media suppletiva, non autem interpretativa legis, ad quam interpretandam attendenda est in primis propria verborum significatio in textu et contextu considerata, ad normam can. 18.

In casu, textus est can. 1972, contextus vero can. 1837. His autem attentis canonibus, clare eruitur, legislatorem nihil aliud ad rem statuuisse, nisi ut accusatio postuma excitari valeat ut causa incidens in ambitu causae principalis, de cuius natura tamen nihil ulterius dicit neque expresse excipit, prout excipere debuisset si ei inerat intentio, litteralem praefatorum canonum tenorem utcumque limitare. Sed non excepit, non limitavit, non distinxit: ergo, nec nobis fas est proprio Marte distinguere. Inde consequitur: quia can. 1972 personas habiles ad accusandum nec enumerat, nec limitat, accusatio postuma nequit filiis atque heredibus necessariis exclusive reservari; sed aliis quoque, praeterquam filiis, competit, ut puta heredibus conlateralibus, nec non iis omnibus indistincte qui in causa principali aliquod legitimum interesse prosequuntur, cuiuscumque generis illud sit.

Concludendum est igitur, eosdem omnes censendos esse legitimatos ad agendum in causa incidentali postuma, qui sunt titulares actionis in causa principali a qua pendet incidentalis, qualibet limitatione exclusa, sive quoad eorumdem titularium qualitatem, sive quoad ipsius causae principalis naturam.

Nec obici potest can. 1972 pendere a can. 1971 § 2, ita ut extranei, utpote inter «reliquos» recensiti, non possent accusare, sed tantummodo denuntiari. Iam superius haec dependentia exclusa fuit. Revera, praecitato canones comparando, statim apparet eosdem respicere casus toto caelo diversos: prior matrimonii accusationem utroque coniuge vivente, alter mortuo saltem alterutro; prior nullam matrimonii accusationem tertio concedit, sed tantum denuntiationem, alter regulariter neque accusationem neque denuntiationem

«nisi incidenter oriatur quaestio», ut certis iuribus legitima non desit tutela.

Patet, e contra, can. 1972 regi cann. 1837-1841, prout superius explicavimus.

Sicut in veteri iure etiam in iure Codicis, accusatio post mortem coniugis «regulariter» non admittitur; exceptio tamen, secus ac antea, ita determinatur ut non concedatur «nisi incidenter oriatur quaestio».

Obicitur in dubio, num aliquod canonum praescriptum cum veteri iure discrepet, a veteri iure non esse recedendum (can. 6, n. 4).

Respondetur in primis ius antiquum non esse suppletorium iuris Codicis, quoties in eo inveniantur lacunae: hoc patet e textu can. 20, qui ius antiquum non recenset inter fontes suppletorias et hoc «insuper esset directe contrarium scopo codificationis et dispositioni can. 6, n. 6» (A. Van Hove, *De legibus ecclesiasticis*, n. 65). Praeterea, «ius novum a veteri dupliciter discrepare potest, positive scilicet et negative. Discrepat **positive**, si canon aliud atque ius vetus praescribit aut prohibet; **negative**, si praescriptum vel prohibitio iuris veteris in Codice neque explicite neque implicite continetur. Iamvero can. 6, n. 4 de dubio circa positivam discrepantiam agit...; de suppresso per silentium praescripto iuris agitur sub n. 6». Proinde, ubi dubia est ommissio alicuius praescripti anterioris, seu eius insertio implicita, «non est asserenda eius permanentia ex hoc can. 6, n. 4» (A. Vermeersch-J. Creusen, *Epitome Iuris Canonici*, ed. 4^a, n. 76, 4^a).

Can. 6, n. 6 decernit: «Si qua ex ceteris disciplinaribus legibus, quae usque adhuc viguerunt, nec explicite nec implicite in Codice contineantur, eam vim omnem amississe dicenda est, nisi in probatis liturgicis libris reperiantur, aut lex sit iuris divini sive positivi sive naturalis».

Ceteras limitationes, veteri iurisprudencia vel antecedenti doctrina aliquando inductas, Legislatorem voluisse auferre, confirmant schemata praeparatoria can. 1972.

Schema I edicebat: «Can. 14: Soluta matrimonio per alterutrum vel utriusque coniugis mortem, nulli ius est matrimonium accusandi, excepto casu, quo de huius valore **non principaliter sed incidenter sit disceptandum, ad effectum legitimae filiationis vel legitimi coniugis cognoscendi** vel ad praeiudicium tollendum de nullitate matrimonii. Can. 15: In causis de quibus in can. praec. ii tantum actores sunt excludendi, qui unice ob lucrum temporale matrimonii validitatem accusant».

Schema II: «Can. 13 § 1: Matrimonium quod utroque coniuge vivente non fuerit accusatum, post mortem alterutrum vel utriusque coniugis, praesumitur validum fuisse. Par. 2: Haec praesumptio non admittit probationem in contrarium, **nisi incidenter oriatur quaestio**,

et argumenta afferantur omni exceptione maiora. Can. 14: In causis de quibus in can. praec. ii tantum actores sunt excludendi, **qui unice ob lucrum temporale matrimonii validitatem accusant**».

Schema III: «Can. 13 § 1: Matrimonium, quod utroque coniuge vivente non fuerit accusatum, post mortem alterutrum vel utriusque coniugis, praesumitur validum fuisse. Par. 2: Contra hanc praesumptionem ne admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio et argumenta afferantur omni exceptione maiora».

Schema IV: «Can. 494: Matrimonium, quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrum vel utriusque coniugis ita praesumitur validum fuisse, ut contra hanc praesumptionem non admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio». Hic est canon qui translatus est in definitivam Codicis redactionem, nempe can. 1972.

His schematibus probe attentis, clare constat Legislatorem consulto noluisse recipere limitationes, sive quoad causae naturam, sive quoad extraneos qui titulares sint actionis in causa principalis.

Iure vigenti, igitur, ad hoc ut matrimonium accusari valeat post obitum alterutrum vel utriusque coniugis, requiritur tantum ut incidens oriatur quaestio.

4) De foro competentis causae principalis.

Quaeritur tandem utrum, pendente causa principali, puta de legitimitate filiorum aut hereditate, coram iudice laico in foro civili, causa incidens de validitate matrimonii iniri valeat coram iudice ecclesiastico in foro canonico.

Sub veteri iure, unanimis fuisse videtur sententia affirmans, innixa praecipue decretalibus Alexandri III, nempe c. 5, X, IV, 17 et praesertim c. 7, X, IV, 17 qui **filiis sint legitimi**, in quo capite ad instar principii statutum est, ad regem spectare «iudicium possessionum». Ecclesiae vero ius exclusivum esse de validitate matrimonii inquirere et iudicare (cfr. *Fontes Codicis I. C.*, VII, n. 490 1^a; *Instructio de Propaganda Fide* anni 1883, n. 1).

Inter Commentatores, V. Pichler, ex. g., postquam dixerat cognitionem et decisionem de nullitate matrimonii ad solum iudicem ecclesiasticum pertinere, animadvertit: «licet illa tantum incidenter et non principaliter esset in iudicium deducta, ita ut iudex saecularis, ad quem alia causa temporalis principaliter est deducta, incidenter vero mota quaestio super dictis, ista super sedere debeat, et ad iudicem ecclesiasticum illa remittere, non obstante quod alias causae adnexae non sint dividendae» (*Ius Canonicum*, tom. I, lib. IV, tit. XVIII, n. 7 in fine; cfr. etiam, ex. g. P. Fagnanus, *Commentaria in quartum Decretalium*, Romae, 1661, 85, **Qui filii sint legitimi**, n. 1; A. Barbosa, *Collectanea Doctrinae*, tom. II, *In quartum librum Decretalium*, tit. XVII,

cap. VII, nn. 1-3; D. Covarruvias, **Epitome de sponsalibus et matrimoniis**, Lugduni, 1545, part. II, cap. VIII, § 2, n. 1; A. Reiffenstuel, **Ius Canonicum univ. lib. IV, tit. XVIII, n. 24**; E. Pirhing, **Ius Canonicum, lib. IV, tit. XVII, § IV, n. 27**; etc.).

Post Codicem, difforem cursum exhibent sive iurisprudentia sive doctrina. Anteaquam Commentatorum doctrinam retinet una **coram Wynen**: «Patet quod actio nullitatis matrimonii, supposito quod ex probabili capite validitas coniugii impugnetur, a limine reici nequit... si Iudex civilis, apud quem pendet actio hereditatis, remittit litigantes ad Tribunalia ecclesiastica, ut ibi primum definiatur quaestio validitatis vel nullitatis matrimonii» (S. R. Rotae **Decisiones**, vol. XXX, p. 709, n. 5). Sed contraria occurrit sententia in una **Lycien, coram Heard**: «Nec dicatur actionem nullitatis matrimonii in casu, saltem post sententiam civilem (in qua lis de hereditate suspenditur, usque dum Tribunal ecclesiasticum de adserta matrimonii nullitate pronuntiaverit), tanquam causam incidentalem ad normam can. 1972 admitti posse. Sat dubitandum est, an causa nullitatis matrimonii in ecclesiastico tribunali instituta haberi possit tamquam incidentalis causae de hereditate in foro civili motae» (**Decisiones**, vol. XXVIII, p. 401, n. 13).

Solutio clare depromitur e litterali Codicis interpretatione, ad normam can. 18, circa naturam et disciplinam causarum incidentalium, quae in cann. 1837-1841 traditur. Quibus attentis, in controversum est, causam incidentalem ita cum principali connecti atque subordinari debere, ut identitatem iurisdictionis et competentiae, idest iudicis ecclesiastici, evidentissime supponat et exigit. Unde clarissime elucet, utramque causam unico iudici subesse et ab uno eodemque iudice tractari et resolvi debere, quin possibilitas dari possit ut a iudice diverso, seu diversi ordinis, distincte tractentur et resolvantur. Iure etenim Codicis, causa incidentalis proponi potest non modo a partibus, sed etiam a Promotore iustitiae vel vinculi Defensore si iudicio principali intersint (can. 1837); proponi autem debet apud iudicem causae principalis (can. 1838); praevidium examen libelli introductorii peragendum est a iudice causae principalis, qui de eiusdem admissione vel reiectione pronuntiat (can. 1839); idem iudex causae principalis decernit quoque de procedura sequenda in tractatione causae incidentalis (can. 1840 § 1); in tractatione vero peragenda, eadem regulae «servandae sunt quae in ordinariis iudiciis obtinent» (can. 1840 § 2); **ipse iudex causae principalis** quaestionem incidentalem cognoscit atque definit ac «iusta interveniente causa» decretum vel sententiam interlocutoriam valet «corrigere aut revocare» (cann. 1840 § 3, 1841).

Haec omnia nequeunt omnino intellegi, nisi admittatur causam incidentem necessario exigere identitatem fori cum causa principali, eundem nempe iudicem canonicum eandemque iurisdictionem ecclesiasticam; facultas proinde accusandi coram iudice ecclesiastico ma-

trimonium post mortem, e. gr. testatoris, agnoscenda esset heredi, si lex civilis foro ecclesiastico remitteret iudicium quoque de hereditate seu testamento. Secus, praefatae omnes operationes poni deberent a iudice laico in foro civili, quod absonum est et penitus absurdum.

Iure Codicis, accusatio postuma nequit omnino censi ut incidens, ad normam can. 1972, si causa principalis de hereditate pendet coram tribunale civili; fallit enim necessarius nexus ex identitate iudicis et iurisdictionis (can. 1838); sed est causa autonoma uti principalis proposita, quae ideo vi praesumptionis, in can. 1972 statutae, de matrimonii validitate post mortem coniugis, absolute praecuditur, ita ut non possit nec proponi nec a iudice admitti.

Nec in contrarium excipi valet, causas «de effectibus mere civilibus, si principaliter agantur», pertinere «ad civilem magistratum ad normam can. 1016» (can. 1961); inde sane minime deduci potest, causam incidentem institui posse coram iudice ecclesiastico respectu causae principalis quae pendeat apud iudicem civilem; esset enim illogica conclusio, extra praemissas.

Si alicui incidentali quaestioni definiendae obstat absoluta incompetencia iudicis, ambigendum non est processum esse suspendendum, donec quaestio incidentalis a iudice competente definita fuerit (F. Roberti, **De processibus**, vol. I, n. 176); at haec referuntur ordini iudiciario ecclesiastico: iudex ecclesiasticus causae principalis proprio decreto causam incidentem teneretur admittere, simul quaerens a iudice ecclesiastico competente ut eandem definiat et eiusdem decisio sibi remittat.

Nec argui potest, in contrarium, ex iure Decretalium, quae ad rem citantur in notis ad can. 1972, et ex doctrina ante Codicem, nam sive ius Decretalium sive commentatorum doctrina inde secuta innitebantur intima relatione inter ordinem civilem et ecclesiasticum, qua alteruter, in quibus opus erat, completabatur altero.

Negandum est, huiusmodi systema inter iurisdictionem ecclesiasticam et civilem restauratum fuisse in Italia per Concordatum initum anno 1929.

Certo certius, vi art. 34 eiusdem Concordati aliquod systema coordinationis (collegamento), in re matrimoniali, reapse invaluisse tenendum est; ast eiusmodi coordinatio remanet coarctata ad ea tantum quae sunt in Pactis explicite conventa, idest ad normam art. 34, iuxta quem agnoscuntur effectus civiles matrimonio canonico et exclusivitas iurisdictionis ecclesiasticae circa causas matrimoniales quae vinculum spectant. Praeter hos limites, igitur, quaelibet alia mutuae integrationis forma est excludenda vi principii autonomiae supremae (sovranià) uniuscuiusque societatis, Ecclesiae nempe et Status. Equidem, praeter limites art. 34 signatos, unumquodque systema, canonicum et civile,

permanent in proprio ambitu perfecte autonoma et independentia, prout aperte recognoscitur a lege constitutionali italica: «...sono, ciascuno nel proprio ordine, indipendenti e sovrani» (art. 7). Quia iuxta pacta conventa, Status italicus recipit vinculum matrimoniale canonicum et Sancta Sedes foro civili remittit effectus civiles matrimonii canonici et praeter hoc nulla alia coordinationis forma praevидetur, exclusa est quaevis alterutrius iurisdictionis facultas syndicandi super actus positos in materia quae alteri reservatur.

Ex parte Status Italici, art. 5 Legis 27 maii 1929, n. 847, edictum fuit matrimonium sic dictum concordatarium nec minores nec maiores effectus sortiri ac matrimonium mere civile; articulo vero 17 eiusdem Legis sententiam canonicam nullitatis matrimonii eosdem effectus sortiri ac sententiam civilem nullitatis matrimonii civilis. Congruenter cum hac lege, iurisprudentia italica censuit se ius non habere syndicandi seu invigilandi utrum impedimenta matrimonialia canonica componi possent cum iure civili, at vindicavit iurisdictioni civili exclusivam competentiam super effectus civiles matrimonii canonici.

Demum aliud quoque magni momenti consecrarium profuit. Posito, per hypothesim, quod iudex ecclesiasticus admiserit in casu impugnationem incidentalem alicuius matrimonii, post mortem coniugum, dum causa principalis pendet in foro civili, huiusmodi iudicis ecclesiastici sententia nullum prorsus effectum sortiri potest in foro civili, nec ei ullus prorsus effectus civilis tribui potest a iudice causae principalis, eo quod art. 127 Codicis civilis italici expresse obstat quominus haec sententia transcribi possit ad effectus civiles obtinendos. Praefatus sane art. 127 expresse excludit proponibilitatem actionis nullitatis, ex parte heredum, post mortem coniugis vel coniugum, nisi fuerit ante eorum mortem proposita et de ea prosequenda postea agatur: «L'azione per impugnare il matrimonio non si trasmette agli eredi se non quando il giudizio è già pendente alla morte dell'attore».

In facto.—Patet ex dictis in iure petitionem Mariae, Pauli et Titi N. in causa admitti non posse. Ea enim de qua agimus non est revera causa incidens, quae in casu instituta non est nec institui potest, sed causa praeiudicialis est quaestio de capacitate processuali principalis et independens de nullitate matrimonii, cuius activa fratrum N. ad accusandum matrimonium defuncti fratris Titi.

Diximus causam incidentem in casu ortam non esse nec oriri posse, quia causa principalis illa esset quam fratres N. instituerunt coram iudice civili, ad impugnandum Luciae ius ad hereditatem; at causa incidens in foro ecclesiastico non admittitur, nisi respectu causae principalis in eodem foro pendens. Quod si, per absurdum, contraria sententia admitteretur, nulla pariter orta esset incidens quaestio, cum nulla petitio facta fuerit, quod sciamus, ad eam coram eodem iudice civili pro-

vocandam, antequam causa de matrimonii nullitate coram iudice ecclesiastico introduceretur. Fratres N. proprio Marte iudicem ecclesiasticum adierunt, distinctam et independentem causam conantes instituere, ad quam tamen legitimatione carent activa, vi can. 1972. Ob eandem rationem neque Promotor iustitiae in casu nullitatem matrimonii accusare poterat, et quidem non modo quia Fratres N. non erant legitimates ad accusandum, sed etiam quia in accusatione incidentali post mortem coniugis vel coniugum, ipse Promotor iustitiae caret legitimatione ad agendum.

Ceterum, etiamsi data fuerit in casu sententia affirmativa a tribunali ecclesiastico, haec sententia nullum prorsus effectum poterat sortiri in foro civili, nec ea iudex civilis poterat utcumque uti, utpote quae non poterat transcribi ad effectus civiles, vi art. 127 Codicis Civilis italici.

His omnibus in iure et in facto perpensis, Nos infra-scripti Cardinales, Membra Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, pro Tribunali sedentes, et Deum solum ante oculos habentes, Christi Nomine invocato, edicimus, declaramus et definitive sententiamus: «**Sententiam Signaturae Apostolicae diei 8 februarii 1969 esse confirmandam, in casu**», dubio Nobis proposito respondentes: «**affirmative ad primam partem, negative ad secundam**».

Expensae processuales praesentis instantiae solvantur a parte actrice.

Ita pronunciamus, committentes Ordinariis locorum et Ministris Tribunalium ad quos spectat, ut executioni mandent hanc Nostram definitivam sententiam et adversus reluctantes procedant ad normam Lib. IV, tit. XVII Codicis I. C., iis quoque adhibitis mediis quae, attentis adiunctis, efficaciora et opportuniore videantur.

Romae, in sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 3 iulii 1971.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus**
Aloisius Card. Traglia, **Ponens**
Hildebrandus Card. Antoniutti
Caesar Card. Zerba
Antonius Card. Samorè
Aegidius Card. Vagnozzi
Arturus Card. Tabera

SS.mus autem D. N. Paulus, Divina Providentia Papa VI, in audientia die 12 iulii 1971 infrascripto impertita, habita relatione superioris decisionis, nihil ob stare declaravit quominus eadem publicetur et ab omnibus quibus spectat ad normam iuris executioni mandetur.

Ex sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 12 iulii 1971.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus**

23/

**DE DOCUMENTIS PRODUCENDIS AD CIVILES EFFECTUS TRIBUENDOS SENTENTIIS
NULLITATIS POST M. P. «CAUSAS MATRIMONIALES»**

AGLI ECC.MI ARCIVESCOVI MODERATORI DEI TRIBUNALI REGIONALI D'ITALIA
E ALL'ECC.MO DECANO DELLA S. ROMANA ROTA

PROT. N. 2293/71 V. T.

Con lettera circolare del 3 agosto 1929 (AAS, vol. XXI, p. 511) questo Supremo Tribunale dava istruzioni agli Ecc.mi Ordinari Diocesani d'Italia circa la documentazione da trasmettere al fine che le sentenze e i provvedimenti dichiaranti la nullità del matrimonio fossero resi esecutivi agli effetti civili.

Essendo recentemente entrato in vigore il M. P. «**Causas matrimoniales**» del 28 marzo 1971 (AAS, Vol. LXIII, pp. 441-446) che ammette la possibilità di una semplice ratifica in secondo grado della sentenza affermativa di prima istanza, sembra necessario adattare le citate istruzioni a tale nuova procedura.

Pertanto, in caso di ratifica in grado di appello di una precedente sentenza dichiarante la nullità di un matrimonio (M. P., art. VIII, par. 3), quando questa sia già esecutiva agli effetti canonici, sarà cura della S. R.

Rota o del Tribunale Regionale di Appello, trasmettere a questo Supremo Tribunale, oltre la documentazione consueta:

- a) due copie integrali autenticate della sentenza di primo grado;
 - b) due copie integrali autenticate del decreto di ratifica emesso dal Tribunale di secondo grado, con aggiunta la formula di esecutività del provvedimento;
 - c) copia della notificazione del decreto di ratifica alle parti e al Difensore del Vincolo, con la dichiarazione di quest'ultimo di non voler ricorrere al Tribunale superiore (art. IX, par. 1).
- Roma, 25 ottobre 1971.

(F.ti) Dino Card. Staffa, **Prefetto**
Aurelio Sabattani, Arciv.
Segretario

24/

**CIVILES EFFECTUS TRIBUI NEQUEUNT DECRETO NULLITATIS MATRIMONII LATO AB
EPISCOPO CIRCA NUPTIAS CELEBRATAS EXTRA ECCLESIAM CATHOLICAM**

ROMA, 8 GENNAIO 1972

PROT. N. 2157/71 EC 1731

Eccellenza Reverendissima,

E' stato trasmesso a questo Supremo Tribunale, per l'esecuzione civile, il Decreto del 26 novembre 1971 con il quale l'Eccellenza Vostra Reverendissima dichiarava nullo, per difetto di forma, il matrimonio sopra indicato, celebrato in Svezia, secondo un rito non cattolico.

Mi reco a premura significarLe che nel caso non è possibile procedere alla esecuzione civile del Decreto perchè non si tratta di un matrimonio concordatario, cioè di matrimonio contratto «davanti un ministro del culto cattolico secondo le norme del diritto canonico»

(Art. 5 della Legge 27 maggio 1929, n. 847) e trascritto poi nei registri dello stato civile.

Occorreva ricordare che casi del genere ordinariamente vanno risolti in via amministrativa nelle investigazioni prematrimoniali; si ricorre alla via giudiziaria soltanto quando dalle ordinarie investigazioni prematrimoniali non risulta sufficientemente chiaro il difetto di forma nel matrimonio impugnato. (Cfr. Resp. Pontificiae Commissionis ad Codicis Canones authentice interpretandos del 16 ottobre 1919, AAS, vol. XI, p. 479; e la Instr. «**Provida Mater**» del 15 agosto 1936, art. 231).

Qualora si accedesse alla richiesta esecuzione civile di tali decreti, ne deriverebbero gravi conseguenze. Difatti la stessa procedura potrebbe usarsi per tutti i matri-

moni civili di cattolici italiani, perchè inch'essi celebrati senza la debita forma canonica.

Con ciò la Chiesa non solo interferirebbe indebitamente nella giurisdizione dello Stato, ma agevolerebbe cattolici male intenzionati a contrarre matrimoni civili che non avrebbero alcuna efficacia pratica nè davanti alla Chiesa nè davanti allo Stato: La Chiesa infatti giustamente li considera inesistenti, e lo Stato, trami-

te la Chiesa, si vedrebbe costretto a cancellarli ad arbitrio degli interessati.

Colgo volentieri l'occasione per professarmi con sensi di distinta stima,

dell'Eccellenza Vostra Reverendissima
dev.mo

(F.ti) Card. Dino Staffa, **Prefetto**
Aurelio Sabattani, **Segretario**

25/

DE PROMOTORIS IUSTITIAE OFFICIO CAUSAM AB IPSO INTRODUCTAM PROSEQUENDI

Facti species.—D.na Anna, per suum patronum, denunciavit Promotori Iustitiae Tribunalis Vicariatus Urbis nullitatem sui matrimonii die 5 octobris 1969 initii, ob consensus simulationem totalem vel saltem partialem ex parte mulieris.

Promotor autem Iustitiae, tunc Rev.dus D.nus Titius, peracta praevia inquisitione, denuntiatur matrimonium die 22 iulii 1970 accusavit «visto che si realizzano le condizioni previste dall'art. 38, § 2 della Instructio «**Provida Mater**»...».

Alius postea nominatus Promotor Iustitiae, Rev.dus D.nus Caius, sessioni pro litis contestatione adfuit quidem, sed post instructionem causae rite peractam, voto diei 30 aprilis 1971 declaravit se ab accusatione recedere. Attamen, die 14 maii 1971 addidit quod «non si oppone alla pubblicazione degli atti», quae revera, decreto Tribunalis diei 21 maii 1971, publicata sunt.

Patronus autem partis denuntiantis, instantia diei 16 octobris 1971 Supremo Signaturae Apostolicae Tribunalis exhibita, petiit ut «mulieri concedatur habilitas ad accusationem nullitatis matrimonii, iam rite factam a Promotore Iustitiae, directe prosequendam, vel saltem Hoc Supremum Tribunal Promotori Iustitiae iubeat actionem prosequi».

In iure et in facto.—Promotor Iustitiae, Rev.dus Caius, ab accusatione recessit, quia mulier denuntians «ha fra l'altro deposto: «Voglio evidenziare che non faccio la causa quasi per liberarmi di Vincenzo come ladro, ma semplicemente perché non concepisco il vincolo matrimoniale, tanto più con un truffatore», da cui risulta evidente che la parte denunciante attualmente, «nullum resipiscentiae signum revera dederit», secondo l'art. 38, della P.M.».

Ad rem nonnullae veniunt animadversiones.

In praesenti casu non agitur de recusatione accusationis denunciati matrimonii ad normam art. 38, § 2 Instructionis «**Provida Mater**», sed de recessu, vigore art. 41, § 4 eiusdem Instructionis, ab accusatione iam facta.

Attento vero praescripto art. 38, § 1, Promotor Iustitiae non potest iudicare de resipiscentiae signis ex parte denuntiantis; nam hoc iudicium, petente quidem Promotore Iustitiae, ad Ordinarium spectat.

Accusatio praesentis matrimonii iam a priore Promotore Iustitiae facta, assumpta est ab eius successore in munere, qui actionem usque ad actorum publicationem prosecutus est. Novus igitur Promotor Iustitiae invocare nequit art. 38, § 2 Instructionis «**Provida Mater**» quoad signa resipiscentiae, sed demonstrare debet, iuxta art. 41, § 4, «factam accusationem sustineri non posse vel in iure vel in facto». Quod revera ipse non fecit.

Praeterea, Promotor Iustitiae accusator non potest sic et simpliciter ab actione recedere, sed requiritur acceptatio et decisio Tribunalis, ut clare dicit can. 1740, § 2 CIC, et art. 16 Instructionis «**Provida Mater**». Cum enim ipse personam standi in iudicio coniugis inhabilis compleat, personam actoris agit, ideoque ut recessus vel renuntiatio valeat, debet «a iudice admitti» (can. 1740, 2).

Insuper, cum vi can. 1971 § 2 Promotor Iustitiae vi muneris sui agat in iudicio (Resp. Pont. Commis. Interp., 17 iulii 1933, in AAS, 25, p. 345), ipse non potest ab actione pro lubitu recedere, sed afferre debet rationes, quae recessum exigant. Tribunalis est iudicare utrum rationes allatae suadere valeant acceptationem recessus Promotoris Iustitiae an non, atque super re decretum ferre.

Denique, Promotoris Iustitiae est, vi muneris sui, qua tutoris boni publici, futilem denuntiationem repellere,

convalidationem, si matrimonium sanabile sit, suadere, vel causam nullitatis introducere et prosequi. Cum autem in casu nec denuntiatio futilis nec sanatio possibilis videantur, recta iustitiae administratio exigit ut Promotor Iustitiae causam usque ad sententiam definitivam prosequatur, eo magis quod acta, ipso favente, iam publicata sunt.

26/

DE NULLITATE MATRIMONII ABSQUE RITU SACRO INITI

Facti species.—Georgius, in Ecclesia graeco-orthodoxa baptizatus, et Helena, Communitati ecclesiali anglicanae adscripta, anno 1937 matrimonium mutuo affectu ac libero voluntatis consensu in Anglia, coram ministro anglicano contraxerunt, licet in loco adesset ecclesia graeco-orthodoxa sacerdotem proprium habens.

Anno 1956 Helena a viro discessit et divortium obtinuit; Georgius autem brevi post tempore matrimonium civile cum Claudia, muliere catholica ritus latini, inivit. Idem vir hanc illegitimam unionem coram Ecclesia catholica ratificare volens, Tribunali ecclesiastico dioecesis S. supplicem porrexit libellum, quo petiit declarationem nullitatis sui matrimonii cum Helena ex defectu formae seu ritus sacri.

Causa a Tribunali rite instructa et definita, Ordinarius loci exemplar authenticum actorum et sententiae pro nullitate matrimonii ad Supremum Signaturae Apostolicae Tribunalis misit ad obtinendam approbationem, uti statuit decisio eiusdem Signaturae diei 28 novembris 1970.

In iure.—Uti notum est, die 28 novembris 1970, Patres Cardinales, Membra Supremi Signaturae Apostolicae Tribunalis, proposito dubio: **An constet de nullitate matrimonii inter duos orthodoxos ritus byzantinoromeni ob defectum formae seu ritus sacri**, respondendum decreverunt: **Affirmative**. Summus autem Pontifex in audientia diei 28 decembris 1970, Cardinali Praefecto eiusdem Supremi Tribunalis concessa, declaravit nihil ob stare quominus haec decisio publicaretur [Cf. **Apollinaris**, XLIV [1971] 24-25].

Oportet tamen notetur, iuxta eandem decisionem, in huiusmodi causis instruendis inquirendum esse, praeter alia, an matrimonium celebrari potuisset coram ministro sacro citra grave incommodum, nam, si defectus benedictionis tribuendus sit impossibilitati inveniendi ministrum sacrum, tunc matrimonium etiam coram solis testibus initum valet.

Quaeritur tamen utrum minister protestanticus dici possit minister **sacer**. Communis fere sententia haec habet: Si ille minister vere est sacerdos, tunc procul

Decisio.—In Congressu habito die 16 novembris 1971 coram E.mo Cardinali Praefecto, proposito recursu a parte actrice in causa de qua agitur circa Promotoris Iustitiae Tribunalis primae instantiae Vicariatus Urbis recessum ab accusatione in eadem causa, decretum est: **«Tribunal causam prosequatur usque ad sententiam definitivam»**.

dubio agitur de ministro sacro. Si vero characterе sacerdotali caret, tunc dici nequit minister sacer, quia character sacerdotalis est effectus consecrationis seu sacrae ordinationis; sed ad summum erit minister «a sacris» vel «ad sacra deputatus» sine ulla vera ordinatione; et quamvis in illa deputatione seu designatione «ad sacra» aliquis ritus perficiatur, nullo modo hic ritus ut vera ordinatio haberi potest, qua deputato character ministri sacri detur. Ideo pastor protestanticus tamquam minister sacer haberi nequit, eiusque praesentia non sufficit ad matrimonii validitatem. (Cf. C. Pujol, **Decretum Concilii Vaticani II «Orientalium Ecclesiarum»**. **Textus et Commentarius**, Romae 1970, p. 130).

Cum in casu praesenti agatur de ministro anglicano, ad omne rationabile dubium e medio tollendum, referre iuvat Litteras Apostolicas Leonis Pp. XIII **«Apostolicae curae»**, diei 13 septembris 1896. Summus Pontifex, definitive dirimere volens notam et tam acriter agitatam questionem de validitate ordinationum ritu anglicano peractarum, declaravit huiusmodi ordinationes omnino «infectas et nullas esse» ob defectum formae et intentionis; requisita haec necessaria sunt, ut conferatur candidato ordo sacer, qui est Novae Legis sacramentum, quo traditur spiritualis potestas et confertur gratia ad debita obeunda munia ecclesiastica. «Itaque, concludit, omnibus Pontificum Decessorum in hac ipsa causa decretis usquequaque assentientes, eaque plenissime confirmantes ac veluti renovantes auctoritate Nostra, motu proprio, certa scientia, pronunciamus et declaramus, Ordinationes ritu anglicano actas irritas prorsus fuisse et esse, omninoque nullas» (Cf. **Acta Leonis XIII**, vol. 16, pp. 258-275; **Fontes C.I.C.**, vol. 3, n. 631, pp. 494-502, ad 6, 10 et 12).

In facto.—In casu, ex certo et authentico documento constat Georgium baptismum in Ecclesia graeco-orthodoxa recepisse; unde sequitur quod ipse non poterat matrimonium validum contrahere absque praesentia et benedictione ministri sacri, quia certo certius facile adire poterat ecclesiam graeco-orthodoxam in loco existentem, ubi etiam aderat sacerdos eiusdem ritus stabiliter constitutus. Ex alia parte, iuxta declarationem Leonis Pp. XIII, Communitas ecclesialis anglicana non

habet veros sacerdotes, qui possint sacram benedictionem sponsis impartiri.

In pertractanda causa, Iudex diligenter se gessit, perpendens omnes casus circumstantias et faciens omnia quae humaniter possibilia erant. Etenim, interrogavit actorem, qui sub iuramento confirmavit matrimonium unice in ecclesia anglicana initum fuisse et nunquam deinde a ministro orthodoxo benedictionem petivisse. Praeterea, excussit aliquos testes, qui confirmarunt actorem esse virum honestum, veracem ideoque fide dignum. Mulier autem conventa audita non est, quia, non obstante debita ac diligenti inquisitione, inveniri non potuit. Immo, iuxta quasdam informationes receptas a competenti auctoritate civili, conventa probabiliter iam mortua est. Defensor Vinculi, omnibus attente pensis, declaravit se nihil excipiendum habere contra petitionem actoris.

Sententia Tribunalis pro nullitate matrimonii, die 25 novembris 1971 prolata, recte exarata apparet: in iure enim allegatur decisio Signaturae Apostolicae d. 28 novembris 1970; in facto autem Iudex animadvertit quod actor, si voluisset, facile potuisset obtinere benedictionem sui matrimonii a ministro sacro ecclesiae graeco-orthodoxae in loco, in quo matrimonium inivit cum Helena, parte conventa in causa, ideoque logice concludit: «**Affirmative, seu constare de nullitate matrimonii ob defectum formae seu ritus sacri, in casu.**»

Decisio.—In Congressu die 18 aprilis 1972 habito coram E.mo Cardinali Praefecto, proposita sententia in causa nullitatis matrimonii de quo agitur die 25 novembris 1971 lata, et ad Signaturam Apostolicam pro approbatione missa, qua nempe nullum declaratur matrimonium ob defectum formae seu ritus sacri, decretum est: «**Sententia de qua agitur approbatur et rata habetur ita ut executioni mandari possit.**»

27/

DE NULLITATE MATRIMONII INCIDENTIS: DE APPELLATIONE

Facti species.—In causa nullitatis matrimonii apud Tribunal Vicariatus Urbis acta, adversus sententiam affirmativam die 3 martii 1971 latam atque die 28 aprilis 1971 publicatam, Defensor Vinculi ad Tribunal appellationis Vicariatus appellationem interposuit, quam patronus actoris, die 4 maii 1971, prosecutus est.

Patronus vero conventae, die 7 maii 1971 ad Sacram Romanam Rotam appellavit, sed tantum die 10 novembris 1971 instantiam prosecutionis exhibuit. Turnus autem rotalis, die 20 decembris 1971, decrevit: «appellationem a sententia Tribunalis primae instantiae Vicariatus Urbis, die 3 martii 1971 lata, coram N.A.T. prosequendam esse».

Contra hoc rotale decretum «Incidentis: de appellatione», die 7 ianuarii 1972 publicatum et appellatione non impugnatum, patronus actoris, instantia diei 3 februarii 1972 ad Signaturam Apostolicam recursum interposuit petens restitutionem in integrum, et invocavit interventum huius Supremi Tribunalis ob violatam a S. R. Rota legem, et propter Tribunalium conflictum.

In iure et in facto.—Turnus rotalis sic contrahit rationes, quae memoratum decretum determinasse videntur: «Consideratis praescriptis art. 216, § 2 Instructionis Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum «**Provida Mater**», can. 1736, necnon can. 1883, 1884 et 1886 C.J.C.; cum ex praxi non requiratur exhibitio libelli prosecutionis appellationis, si sententia primae instantiae et acta processus ad Tribunal Sacrae Roma-

nae Rotae transmissa sint et intra annum actus processualis voluntatem prosequendi appellationem a parte positus sit; decreverunt...».

1.—Art. 216, § 2 Instructionis «**Provida Mater**» statuit quidem exclusivitatem prosecutionis appellationis coram Tribunalibus Sanctae Sedis, at adhuc sumit servandas esse appellationis et prosecutionis condiciones, quae praecedenti articulo 215, § 1 praescribuntur: «Appellatio intra spatium decem dierum facienda est et intra mensem prosequenda ad normam can. 1881, 1882, 1883, 1884».

Interpositio igitur appellationis eiusque prosecutio sunt duo actus processuales formaliter distincti. Interpositio enim «coram iudice a quo» fit (can. 1881), dum prosecutio agitur directe «coram iudice ad quem dirigitur» appellatio (can. 1883). Haec ratio prosecutionis appellationis ab ipso appellante peragendae necessaria videtur in connexionem logicam ipsius processus, quia prosecutio est actus processualis, quo agens in iustitia et iudex appellationis invicem communicant ut actio processualis rite evolvatur.

2.—Quoad modum autem prosequendae appellationis coram iudice superiore, satis est ut pars seu appellans ministerium eiusdem iudicis invocet, petitioni adiungens exemplar sententiae impugnatae et libelli appellatorii, quem iudici inferiori exhibuerat (can. 1884). Quae norma procedendi confirmat necessitatem ratio-

nis directe instituendae inter partem appellan-tem et iudicem appellationis.

Ad fatalia appellatoria quod attinet, can. 1883 statuit appellationem prosequendam esse coram iudice **ad quem** intra mensem ab eius interpositione, nisi iudex **a quo** longius tempus ad eam prosequendam parti praestituerit. Atqui non constat iudicem **a quo** in casu tempus utile prorogavisse.

Termini vero appellationis et prosecutionis aequae peremptorii sunt; nam «inutiliter elapsis fatalibus appellationis sive coram iudice **a quo**, sive coram iudice **ad quem**, deserta censetur appellatio» (can. 1886).

3.—Contra istud clarum legis praescriptum, impugnatum decretum rotale praxim invocat, quae non requirit exhibitionem libelli prosecutionis et ad annum prorogat terminum pro appellatione prosequenda.

At «appellatio interponi debet intra decem dies a notificatione sententiae et prosequenda est coram Ponente subsequentis turni, ad quem dirigitur, intra mensem ab eius interpositione... Quibus (diebus fatalibus ad appellandum et ad prosequendam appellationem) inutiliter elapsis, deserta censetur appellatio» (**Normae S. R. Rotae Tribunalis**, art. 156).

Ceterum quaedam tolerantia, in terminis urgendis, erga appellationes obligatorias intelligi potest; non vero erga appellationes facultativas uti in praesenti casu. Etenim «quando **debet** (Defensor vinculi) appellare, non datur fatalia; dantur vero si ius tantum appellandi habet» (A. Vermeersch - J. Creusen, **Epitome iuris canonici**, vol. III, n. 295).

Unius anni vero terminus, quem can. 1736 statuit ad peremptionem in gradu appellationis declarandam, sumit instantiam, quae perimi dicitur, iam apud tribunal appellationis incoepisse (cfr. A. Vermeersch - J. Creusen, *ibid.*, nn. 152, 154; **Normae S. R. Rotae Tribunalis**, art. 81, § 3). Instantia autem litis seu exercitium actionis incipit litis contestatione seu dubii concordatione. Quae, in praesenti casu, apud S. Romanam Rotam locum non habuit; nec igitur unius anni terminus invocari potest ad peremptionem instantiae declarandam. Sed adhuc in casu viget peremptorius mensis terminus ad appellationem prosequendam lege praefinitus.

Proinde videtur S. Romana Rota decreto suo contra canones 1883 et 1886 sese gessisse ad solvendum competentiae conflictum, quem ipsa provocaverat.

4. Sustinenda igitur esse videtur appellatio Defensoris Vinculi Tribunalis Vicariatus Urbis, qui litteris die 22 iulii 1971 S. Romanae Rotae missis, in sua appellatione insistit, atque addit rationem humanae aequitatis «al fine di evitare probabili aggravati di tempo et di spese che la ristampa degli atti e nuove esigenze processuali potrebbero richiedere, tanto nello spirito del Motu Proprio **"Causas matrimoniales"**».

Decisio.—In Congressu diei 26 aprilis 1972, habito coram E. mo Cardinali Praefecto, proposito recursum a patrono actoris in causa de qua agitur exhibitum adversus decretum a S. R. Rota die 20 decembris 1971 latum, decusum est: **«Causam pertractandam esse in secunda instantia Tribunali Appellationis Vicariatus Urbis».**

28/

DECRETUM

DE ORDINARIO COMPETENTI IN CASIBUS SPECIALIBUS

Instantia diei 15 martii 1972 Curia Episcopalis Neocastrensis quaesivit utrum, post Litteras Apostolicas **«Causas matrimoniales»** die 28 martii 1971 Motu Proprio datas, nomine «Ordinarii» in can. 1990 intelligendus sit Officialis Tribunalis Regionalis iuxta mentem Instructionis **«Provida Mater»**, an Episcopus dioecesanus.

Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal,

visa instantia de qua supra;

attento art. 15 Normarum pro exsequendis Litteris Apostolicis **«Qua cura»** diei 8 decembris 1938 Motu Proprio

dati (AAS., vol. XXXII, a. 1940, pág. 306) «de ordinandis Tribunalibus ecclesiasticis Italiae pro causis nullitatis matrimonii decidendis», quo statuitur: «ar. 15 - In casibus exceptis de quibus in cann. 1990-1992, quaelibet petitio remittatur ad Archiepiscopum tribunalis regionalis qui, praehabito voto Episcopi domicilii coniugum, de eadem videat ad normam tit. XV **Instructionis** citatae **«Provida Mater»**. Officialis vero de quo in art. 228 **Instructionis** est officialis tribunalis regionalis»;

attento quod praefatae Litterae Apostolicae **«Causas matrimoniales»**, nihil immutaverunt circa ordinationem Tribunalium italicorum pro causis nullitatis matrimonii;

respondendum decrevit

In pertractandis ac definiendis casibus exceptis seu «specialibus», de quibus in can. 1990-1992 C.I.C. et art. X et XI Litterarum Apostolicarum «**Causas matrimoniales**», Ordinarius competens in Italia est Archiepiscopus

Tribunalis regionalis, ad normam citati art. 15 Normarum pro exsequendis Litteris Apostolicis «**Qua cura**».

Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 3 maii 1972.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus**
Aurelius Sabattani, a **Secr.**

29/

DECRETUM

DE PROSECUTIONE APPELLATIONIS

Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal,

visa instantia a D.no Paulo, actore in causa, die 27 aprilis 1972 missa ad obtinendum ut causa definita in prima instantia a Tribunali Metropolitano pertractari ac definiri possit in secunda instantia a Sacra Romana Rota potius quam a Rota Nuntiaturae Apostolicae in Hispania ad quam idem actor appellaverat;

viso consensu partis conventae;

attento art. 39 M. P. «**Apostolico Hispaniarum Nuntio**», quo facultas datur partibus in hoc mutuo convenientibus causas directe ad Sacram Rotam per legitimam appellationem deferre;

attento can. 1725, n. 2 (collato cum art. 216, § 3. Instructionis «**Provida Mater**»), vi cuius causa fit propria tribunalis cum citatio legitime peracta fuerit;

consideratis notitiis ab Exc.mo Nuntio Apostolico missis, ex quibus constat citationes nondum factas esse,
d e c r e v i t :

«**Actor utatur iure suo appellationem prosequendi apud Sacram Romanam Rotam**».

Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 17 iunii 1972.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus**
Aurelius Sabattani, a **Secr.**

30/

DE NULLITATE MATRIMONII

DE VI CAN 72, § 1 CONCILII TRULLANI

Em.mi Patres Cardinales, Membra Signaturae Apostolicae, die prima mensis iulii 1972, in sede eiusdem Supremi Tribunalis legitime congregati ad decidendam causam de qua agitur, proposito dubio: **An constet de nullitate, ob impedimentum dirimens mixtae religionis, vi can. 72, § 1 Concilii Trullani, matrimonii inter Paulum M., baptizatum in Ecclesia Methodista, et D.nam Mariam N., baptizatam in Ecclesia Orthodoxa, initi coram sacerdote orthodoxo die 17 aprilis 1966 in ecclesia orthodoxa Sancti Pauli, respondendum censuerunt uti**

respondent: **Non constare de nullitate, ob impedimentum dirimens mixtae religionis, vi can 72, § 1 Concilii Trullani, matrimonii inter Paulum M., baptizatum in Ecclesia Methodista, et D.nam Mariam N., baptizatam in Ecclesia Orthodoxa, initi coram sacerdote orthodoxo die 17 aprilis 1966 in ecclesia orthodoxa Sancti Pauli.**

Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 1 iulii 1972.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus et Ponens**

31/

DECRETUM**DE NOMINATIONE DIACONI AD OFFICIUM IUDICIS**

Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal,

Super instantia Exc.mi Episcopi Dioecesis X diei 28 iulii 1972, qua petit facultatem nominandi Rev. D. Diaconum Petrum ad officium iudicis prosynodalis;

attentis notitiis receptis circa aetatem, studia et longum exercitium muneris notarii eiusdem Diaconi apud Tribunal dioecesanum;

cum canoni 1574 C.I.C., exigenti ordinem presbyteratus in iudicibus synodalibus aut prosynodalibus iam derogatum sit per Litteras Apostolicas motu proprio datas «**Causas matrimoniales**» diei 28 martii 1971, art. V,

par. 1, quo admittitur in Tribunali dioecesano et regionali collegium iudicans efformatum ex tribus «**clericis**»;

d e c l a r a t

nihil obstare quominus Exc.mus Episcopus Dioecesis X, servatis ceteris de iure servandis, procedat ad nominationem Rev. D. Diaconi Petri ad officium iudicis prosynodalis.

Romae, e sede Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, die 9 augusti 1972.

Dinus Card. Staffa, **Praefectus**
Aurelius Sabattani, **a Secr.**